

**Η «ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ»
ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΚΑΤΑ
ΤΟΝ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΝ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟ
ΚΑΙ Ο ΕΝΔΟΟΡΘΟΔΟΞΟΣ
ΔΙΑΛΟΓΟΣ**

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ

**Η «ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ» ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΝ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟ
ΚΑΙ Ο ΕΝΔΟΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ**

**Ὁφειλόμενη ἀπάντηση
στὶς βασικὲς θέσεις τοῦ βιβλίου
τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου,
Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου,
Η «ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ» ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ
Ἀπάντησις σὲ ἀπόψεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Μαρτζέλου,
Ἐκδοσις Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, Ἅγιον Ὅρος 2005, σ. 89**

**ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ.**

Εἰσαγωγικά

Τὸ ἄρθρο μας μὲ τίτλο *Ὁρθοδοξία καὶ αἵρεση τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό* πού δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Θεολογία» (75 [2004], σ. 591-609), ἦταν, πιστεύουμε, ἀρκετὰ σαφὲς καὶ τεκμηριωμένο, προκειμένου νὰ βοηθήσει τὸν ἀναγνώστη νὰ κατανοήσει σὲ τί συνίσταται ἡ «ὀρθοδοξία», τὴν ὁποία ἀποδίδει στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, περιγράφοντας τὸ χαρακτήρα τῆς αἱρέσεώς τους στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του. Πρέπει μάλιστα νὰ σημειώσουμε ὅτι τὸ ἄρθρο αὐτό, λόγω τῆς ὀρθότητος τῶν θέσεων του καὶ τῆς ἐπαρκοῦς ἐπιστημονικῆς του τεκμηρίωσης, βρῆκε μεγάλη ἀπήχηση στὴν ὀρθόδοξη θεολογικὴ διανόηση, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δη-

μοσιευθεί και στα γαλλικά¹, καίτοι με διαφορετικό τίτλο, χωρίς μάλιστα την προς τούτο δική μας έγκριση. Παρόλα αυτά προς μεγάλη μας έκπληξη τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελέσει ἀφορμὴ γιὰ διατύπωση τελείως ἀντιθέτων ἀπόψεων πού στηρίζονται δυστυχῶς σὲ ἠθελημένες παρανοήσεις καὶ παραπλανητικὲς διαστρεβλώσεις.

Συγκεκριμένα, πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικό «Παρακαταθήκη» (43 [2005], σ. 3 κ.έ.) ἄρθρο τοῦ Ἑγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου π. Γεωργίου Καψάνη, πού πέρασε καὶ στὸ Internet², μὲ τίτλο «Καινοφανεῖς θεολογικὲς ἀπόψεις ἐν ὄψει τῶν διαλόγων», μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιχειρεῖται ἀνασκευὴ τῶν θέσεων πού διατυπώνουμε στὸ παραπάνω ἄρθρο μας. Ἡ ἴδια προσπάθεια δυστυχῶς μὲ ἀναλυτικότερο καὶ παραπλανητικὸ ἐπιστημονικὰ τρόπο συνεχίστηκε καὶ στὸ βιβλίο πού κυκλοφόρησε πρόσφατα ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μονὴ Ὁσίου Γρηγορίου μὲ τίτλο «Ἡ «ἰδεολογικὴ» ὀρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Ἀπάντησις σὲ ἀπόψεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Μαρτζέλου, Ἁγιον Ὅρος 2005, καὶ φέρει ὡς συγγραφέα ἐπίσης τὸν Ἑγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου π. Γεώργιο.

Ὅπως ὑποστηρίξαμε στὸ ἐν λόγω ἄρθρο μας, στηριζόμενοι κυρίως στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ, καθὼς καὶ σὲ ἄλλα σχετιζόμενα μὲ τὸ θέμα ἔργα του, καίτοι ὁ Δαμασκηνὸς θεωρεῖ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους πράγματι αἰρετικούς, γιὰτὶ ἀποσχίστηκαν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, λόγω τοῦ συνταγέντος στὴ Χαλκηδόνα δογματικοῦ Ὁρου, ἐπισημαίνει ὡστόσο ὅτι παρέμειναν ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα «ὀρθόδοξοι». Μὲ ἄλλα λόγια, ὅπως ὑπογραμμίσαμε, ὁ αἰρετικὸς χαρακτήρας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν ἁγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνοῦ δὲν σχετίζεται μὲ τὴν οὐσία τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τους, ἀλλὰ μὲ τὸ γεγονός ὅτι ἀπέρριψαν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο καὶ τὴν κατασυκοφάντησαν, λόγω τῶν δυοφυσικῶν διατυπώσεων τοῦ Ὁρου πού συνέταξε, τίς ὁποῖες θεωροῦσαν ὡς νεστοριανικὲς. Ἡ θέση μας αὐτὴ τεκμηριώνεται κυρίως μὲ βάση τὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ Δαμασκηνὸς στὸ *Περὶ*

1. Βλ. G. Martzelos, «Le refus de Chalcédoine exclut-il de l'orthodoxie? Orthodoxie et hérésie des non-Chalcédoniens selon saint Jean Damascène», στὸ *Chemins de la Christologie Orthodoxe (Textes réunis par Astérios Argyriou). Collection «Jésus et Jésus-Christ», dirigée par Mgr Joseph Doré, Archevêque de Strasbourg, No 91*, ἐκδ. Desclée, Paris 2005, σ. 191-207.

2. Βλ. <http://www.oodegr.com/oode/oikoymen/neo-theol 1.htm>

αἰρέσεων ἔργο του, ὅπου μεταξὺ τῶν ἄλλων αἰρέσεων περιγράφει τὴν αἵρεση τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὡς ἐξῆς: «Αἰγύπτιοι, οἱ καὶ Σχηματικοί, καὶ Μονοφυσιταί· οἱ προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Αἰγυπτιακοὶ δὲ προσείρηται, διὰ τὸ πρώτους Αἰγυπτίους κατάρξασθαι τούτου τοῦ σχήματος (ἢ κατ' ἄλλη γραφὴ τούτου τοῦ σχίσματος) ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Οὐαλεντιανιανοῦ τῶν βασιλέων· τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες. Οὗτοι δὲ προσπαθεῖα τῇ πρὸς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Διόσκορον, τὸν ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καθαιρεθέντα, ὡς τὸν Εὐτυχοῦς δογμάτων συνήγορον, ἀντεπάθησαν τῇ συνόδῳ καὶ μυρίας τόγε ἐπ' αὐτοῖς μέμψεις κατ' αὐτῆς ἀνεπλάσαντο... σκαιοὺς αὐτοὺς καὶ ματαιόφρονας ἀποδείξαντες»³.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ ὅσα ἀναφέρει ἐν προκειμένῳ ὁ Δαμασκηνός, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, τὴν ὁποία οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἀπέρριψαν, γιατί διαφώνησαν μὲ τὶς δυοφυσιτικὲς διατυπώσεις τῆς, σὲ ὅλα τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τους παρέμειναν «ὀρθόδοξοι». Αὐτὸ εἶναι καθ' ἡμᾶς τὸ νόημα ποὺ βγαίνει ἀβίαστα ἀπὸ τὸ παραπάνω κείμενο, τὸ ὁποῖο μάλιστα πλαισιώνεται στὸ ἄρθρο μας καὶ ἀπὸ ἄλλες παράλληλες ἐκτιμήσεις τοῦ ἀγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ. Τὸ πρόβλημα, στὸ ὁποῖο ἀπαντοῦμε στὴ συνέχεια εἶναι πῶς νοεῖται ἡ «ὀρθοδοξία» αὐτὴ ποὺ ἀναγνωρίζει ὁ Δαμασκηνός στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους καὶ ποιά σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει μὲ τὴν ὀρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θέση μας εἶναι ὅτι ἡ «ὀρθοδοξία» αὐτὴ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ἔχει κατὰ τὸ Δαμασκηνὸ καθαρὰ ιδεολογικὸ χαρακτήρα, ἀναφερόμενη ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὴν οὐσία τοῦ δόγματος, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ὀρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπλὴ ιδεολογία, ἀλλὰ πλήρης κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία. Μὲ βάση δὲ τὰ δεδομένα αὐτὰ διατυπώνουμε στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου μας τὴν πρόταση ὅτι, προκειμένου νὰ ἐπανέλθουν οἱ ἀποκαλούμενοι σήμερον Μὴ-Χαλκηδόνιοι στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, θὰ πρέπει «νὰ ἀποδεχθοῦν πλήρως τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, καθὼς καὶ τὶς ἐπόμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους... ὡς ἅγιες καὶ Οἰκουμενικὲς», τονίζοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὅτι ἡ πρόταση αὐτὴ ἀποτελεῖ μονόδρομο γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς πλήρους κοινωνίας καὶ ἔνωσης μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν

3. Βλ. PG 94, 741 A.

οικογενειῶν. Πρέπει μάλιστα νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἡ πρότασή μας αὐτὴ κινεῖται, ὅπως θὰ φανεῖ πιὸ κάτω, στὴν ἴδια ἀκριβῶς μεθοδολογικὴ γραμμὴ τῆς θεολογικῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἡ ὁποία εἶναι διάχυτη κυρίως στὰ ἔργα του *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* καὶ *Κατὰ Ἀκεφάλων*.

Μὴ κατανοώντας ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τὴν οὐσία τῆς αἰρέσεως τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν ἁγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνό, ἐπιχειρεῖ νὰ ἐντοπίσει τὸν αἰρετικὸ χαρακτήρα τους στὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τους καὶ ἀναλαμβάνει ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀνασκευή τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου μας, παραχαράσσοντας, ὅπως θὰ δοῦμε, πλήρως ὄχι μόνον τὸ νόημα τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ νόημα τῆς ἀνωτέρω προτάσεώς μας. Προσδίδοντας δὲ μυθικὲς διαστάσεις στὴ σημασία τοῦ ἄρθρου μας, πιστεύει ὅτι τὸ ἄρθρο αὐτό, ἐπειδὴ ἀποτέλεσε τὴν εἰσήγησή μας στὴ Διορθόδοξη Ἐπιτροπὴ τοῦ Διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τοὺς Μὴ-Χαλκηδόνιους, ποὺ συνήλθε τὸ Μάρτιο τοῦ 2005 κατόπιν προσκλήσεως τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου στὸ Chambésy τῆς Γενεύης, «ἐκφεύγει ἤδη τῶν ὁρίων μιᾶς ἀκαδημαϊκῆς γνώμης, στὸ πλαίσιο ἐνὸς ἐνδο-ορθοδόξου διαλόγου, καὶ ἐντάσσεται στὸν “φάκελλο” ποὺ θὰ τύχη τελικῆς ἐπεξεργασίας ἀπὸ κάποια ἀνωτάτη συνοδικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή»⁴!

α) Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι καὶ ὁ ἐνδοορθόδοξος διάλογος

Ἐπειδὴ σκοπὸς τοῦ βιβλίου εἶναι, ὅπως φαίνεται ἤδη ἀπὸ τὸν Πρόλογό του, ἡ συμβολὴ του στὸν ἐνδοορθόδοξο διάλογο, «ἐν ὄψει τῆς προωθήσεως τῶν διαδικασιῶν γιὰ τὴν συνοδικὴ ἀπόφασιν περὶ τῶν Πορισμάτων τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου»⁵, πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι κάθε προσπάθεια ποὺ συμβάλλει στὸν ἐνδοορθόδοξο διάλογο σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς θεολογικῆς ταυτότητας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καὶ τῆς μέχρι τώρα ἀξιολόγησής τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου ποὺ

4. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου, Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, *Ἡ «ἰδεολογικὴ» ὀρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Ἀπάντησις σὲ ἀπόψεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Μαρτζέλου*, Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, Ἅγιος Ὄρος 2005, σ. 17.

5. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 13.

ἔχει ξεκινήσει κατόπιν πανορθόδοξων ἀποφάσεων ἡ Ἐκκλησία μας μὲ τοὺς Μὴ-Χαλκηδονίους συνιστᾷ καθ' ἑαυτὴν θετικὸ γεγονός, παρὰ τὴν ἔκφραση διαφορετικῶν ἀπόψεων· ἀπαραίτητη ὁμως προϋπόθεση εἶναι νὰ διατυπώνει κανεὶς τὶς ἀπόψεις του μὲ καλοπροαίρετο καὶ ἀντικειμενικὸ τρόπο καὶ νὰ μὴ παραποιεῖ ἐσκεμμένα ἢ παρερμηνεῖ ἠθελημένα ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς δογματικῆς εὐαισθησίας του τὶς ἀπόψεις τῶν ἄλλων, μὲ τὶς ὁποῖες διαφωνεῖ. Γιὰ νὰ εἶναι γόνιμος καὶ ἐποικοδομητικὸς ὁ ἐνδοορθόδοξος διάλογος, ὅπως ἄλλωστε καὶ κάθε διάλογος, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ στηρίζεται στὴ σωστὴ καὶ ἀντικειμενικὴ πληροφόρηση καὶ ὄχι στὴν παραπληροφόρηση. Διαφορετικὰ δὲν εἶναι διάλογος ἀλλὰ παράλληλος μονόλογος ποὺ ὀδηγεῖ στὸ φανατισμὸ καὶ σὲ πολιτικὲς καὶ ἄγονες ἀντιπαραθέσεις.

Δυστυχῶς διαβάζοντας τὸ ἐν λόγω βιβλίον, δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι πληροῦται αὐτὴ ἡ βασικὴ προϋπόθεση, ὥστε μὲ τὶς θέσεις ποὺ διατυπώνονται σ' αὐτὸ νὰ συνιστᾷ πράγματι συμβολὴ στὸν ἐνδοορθόδοξο διάλογο. Μᾶλλον ὀδηγεῖ σὲ σύγχυση καὶ συσκοτίζει τὸν ἀναγνώστη, παρὰ τὸν βοηθεῖ νὰ κατανοήσει ἀντικειμενικὰ τὴ στάση τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ ἔναντι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, καθὼς καὶ τὸ ποιά θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας μας ἀπέναντί τους, προκειμένου νὰ ἐπανέλθουν σ' αὐτήν. Κι' αὐτὸ γιατί πέρα ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας ποὺ τὸ χαρακτηρίζει, ὑπάρχει πληθώρα παρερμηνειῶν πατερικῶν κειμένων καὶ, τὸ χειρότερο, ἠθελημένων διαστρεβλώσεων ἄκρως τεκμηριωμένων καὶ σαφῶς διατυπωμένων θέσεων μας, προκειμένου νὰ ἐξαχθοῦν τὰ συμπεράσματα ποὺ θέλει ὁ συγγραφέας του. Εἰλικρινὰ διερωτηθήκαμε, ἂν ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου εἶναι ὄντως ὁ Ἠγούμενος τῆς Ἱεραῆς Μονῆς Γρηγορίου πατὴρ Γεώργιος Καψάνης, ὅπως δηλώνεται ἤδη στὸ βιβλίον, ἢ κάποιος ἄλλος μὴ θεολόγος ἀλλὰ ἐρασιτεχνικῶς θεολογῶν μοναχὸς τῆς Μονῆς, ὁ ὁποῖος ἀσφαλῶς μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ἠγουμένου χρησιμοποίησε τὸ ὄνομά του, προκειμένου νὰ προσδοθεῖ προφανῶς περισσότερο κύρος στὰ γραφόμενα. Κι' αὐτὸ γιατί δὲν μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἓνα βιβλίον μὲ τόσο κραυγαλέα μεθοδολογικὰ σφάλματα, μὲ παρανοήσεις καὶ παρερμηνεῖες πατερικῶν κειμένων καὶ παραπλανητικὲς διαστρεβλώσεις σαφῶς διατυπωμένων ἀπόψεων μας εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἔργο τοῦ Ἠγουμένου τῆς Ἱεραῆς Μονῆς Γρηγορίου, ὁ ὁποῖος, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ γνωστὴ καὶ ἐπαινετὴ κατὰ πάντα δογματικὴ εὐαισθησία του, εἶναι διδάκτωρ θεολογίας καὶ πιστεύουμε ὅτι τουλάχιστον ἔχει τὶς προϋποθέσεις νὰ κατανοήσει σωστὰ

τὰ δογματικά κείμενα, σεβόμενος τὶς μεθοδολογικὲς ἀρχὲς τῆς ἐπιστήμης τῆς θεολογίας. Γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουμε τὸ θέμα τῆς ταυτότητας τοῦ συγγραφέα τοῦ βιβλίου, ἀπευθυνθήκαμε μὲ ἐπιστολὴ μας στὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς π. Γεώργιο, ὁ ὁποῖος σὲ ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ του (Ἄριθ. Πρωτ. 777/3-1-2006) μᾶς δήλωσε σαφῶς ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος μοναχὸς τῆς Μονῆς. Ὡστόσο τόνισε ὅτι «αἰσθάνεται ὅτι δικαίως τὸ ὑπέγραψε, διότι συνετάγη μὲ πρωτοβουλίαν ἰδικήν του, μὲ τὴν ἰδικήν του ἐπιστασίαν, παρακολούθησιν, ἐξέτασιν καὶ εὐθύνην».

Πρέπει ὁμως νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἐκεῖνο πού μετράει, προκειμένου ἓνα σύγγραμμα νὰ ἔχει ἐπιστημονικὴ βαρύτητα καὶ νὰ ἀποτελεῖ πραγματικὴ συμβολὴ στὸν ἐνδοορθόδοξο διάλογο σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς δογματικῆς ταυτότητας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ἢ τῆς ἀξιολόγησης τοῦ σχετικοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, δὲν εἶναι οὔτε τὸ σχῆμα οὔτε ἡ ιδιότητα οὔτε ὁ ἀκαδημαϊκὸς τίτλος τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ ἡ ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωση καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν ἀπόψεών του. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ κανόνα ἀπαράβατο τόσο γιὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν δογματικὴν θεολογία μοναχοὺς ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς θεολόγους. Ὡς ἐκ τούτου κανεὶς δὲν δικαιούται ἐν ὀνόματι τῆς ιδιότητάς του ἢ τῆς δογματικῆς εὐαισθησίας του νὰ θεωρήσει τὴν ἀλήθεια ἢ τὴν ὀρθοδοξία ὡς δικό του ἀποκλειστικὸ προνόμιο, ἀποκλείοντάς τὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους πού συμβαίνει μάλιστα νὰ εἶναι συνειδητὰ μέλη καὶ ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξἄλλου ἡ δογματικὴ εὐαισθησία δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ κίνητρο ἢ αἰτία παραμόρφωσης τῆς ἀλήθειας, ἀκόμη καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς, ἐπειδὴ πιστεύει κάποιος ὅτι ἔτσι ἐξυπηρετεῖται διῆθεν ἡ Ὁρθοδοξία. Ἀλήθεια καὶ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἄρρηκτα δεμένες μεταξύ τους, ἀλλὰ ταυτίζονται μέσα στὴν ἱστορία καὶ τὴ φύση τῆς Ἐκκλησίας καὶ γι' αὐτὸ πρόβλημα ἐπιλογῆς μεταξύ τῶν δύο δὲν τίθεται. Τὸ δίλημμα ἀλήθεια ἢ Ὁρθοδοξία εἶναι τελείως ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση. Ὅποιος λοιπὸν παραποιεῖ τὴν ἀλήθεια γιὰ χάρη διῆθεν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀδικεῖ καὶ ζημιώνει ὄχι μόνον τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὴν Ἐκκλησία. Ἐπιμένουμε στὸ σημεῖο αὐτό, γιατί σὲ πλεῖστα ὅσα σημεῖα τοῦ ἐν λόγω βιβλίου παραποιεῖται καὶ διαστρεβλώνεται, εἴτε ἠθελημένα εἴτε ὄχι, ἡ ἀλήθεια γιὰ χάρη διῆθεν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἄς ἔλθουμε ὁμως σὲ ἀναλυτικότερη παρουσίαση τῶν σημείων αὐτῶν, ἐπιχειρώντας ταυτόχρονα καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας.

β) Κραυγαλές παρανοήσεις και διαστρεβλώσεις

Κατ' ἀρχήν, ἐνῶ στήν πρόταση πού κάνουμε στοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρο μας τονίζουμε ρητὰ καί σαφέστατα ὅτι «κατὰ τίς θεολογικές μας ἐπαφές μαζί τους (δηλ. μέ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους) θά πρέπει ὡς Ὁρθόδοξοι νά μὴ ζητοῦμε ἀπ' αὐτούς, προκειμένου νά ἐπανέλθουν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτὸ πού ζητοῦσαν καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνες μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 451 οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας: *Νά ἀποδεχθοῦν δηλ. πλήρως τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, καθὼς βέβαια καὶ τίς ἐπόμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους*, πού συνεχίζουν καὶ ἐπιβεβαιώνουν οὐσιαστικὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ὡς ἅγιες καὶ Οἰκουμενικὲς»⁶, ἰδοὺ πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τὴν ἀνωτέρω σαφέστατα διατυπωμένη πρότασή μας: «Ἡ πρότασις», γράφει, «κατὰ τὸ ἐπιφανειακόν τῆς νόημα, εἶναι σωστὴ καὶ ἐπαινετὴ. Τί ὀρθοδοξότερο ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῶν ἐπομένων αὐτῆς ὡς ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν, ἀπὸ ἐκείνους πού τίς ἀρνήθηκαν ἐπὶ δεκαπέντε αἰῶνες; *Ὅμως ἡ ἀποδοχὴ τῶν Συνόδων χωρὶς τὴν πίστη τῶν Συνόδων δημιουργεῖ ἓνα σοβαρότατο προβληματισμό: Ποιὰ σημασία ἔχουν οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι χωρὶς τὸ δογματικὸ τους περιεχόμενο...;*»⁷. Καὶ ἐνῶ μέ τὰ ὅσα λέγονται ἐδῶ παρέχεται στὸν ἀναγνώστη ἀπλῶς ἢ ἐντύπωση ὅτι γιὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν Ἀντιχαλκηδονίων στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία προτείνουμε δῆθεν τὴν ἀπὸ μέρους τους ἀποδοχὴ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων χωρὶς τὸ δογματικὸ τους περιεχόμενο, λίγο πιὸ κάτω μέ τὰ ὅσα λέει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου ἀποκαλύπτεται ξεκάθαρα ἡ διαστρέβλωση τῆς ἀνωτέρω προτάσεώς μας: «τὸ πρόβλημα», γράφει, «εἶναι τελικῶς ἡ χριστολογικὴ διδασκαλία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ἂν δηλαδὴ εἶναι ὀρθόδοξη ἢ αἰρετικὴ, καὶ ὄχι ἡ ἀποδοχὴ ἢ μὴ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (ἄνευ τοῦ δογματικοῦ περιεχομένου των), ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ κ. Μαρτζέλος»⁸.

Θὰ θέλαμε ὅμως νά ρωτήσουμε ἐν προκειμένῳ τὸ συντάκτη τοῦ βιβλίου: Ἐτσι ἀντιλαμβάνεται τὸν ἐνδοορθόδοξο διάλογο σχετικὰ μέ τὸ

6. Βλ. Γ. Δ. Μαρτζέλου, «Ὁρθοδοξία καὶ αἵρεση τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννην τὸ Δαμασκηνόν», στοῦ *Θεολογία* 75 (2004), σ. 609.

7. Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου, Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, ὅπ. παρ., σ. 70.

8. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 72.

θέμα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, παραποιώντας καὶ διαστρεβλώνοντας κακόβουλα ἀκόμη καὶ σαφέστατες θέσεις αὐτῶν, μὲ τοὺς ὁποίους συμβαίνει νὰ διαφωνεῖ; Εἶναι τρόπος αὐτός, γιὰ νὰ μπορέσει ἕνα βιβλίον νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴ σοβαρότητα ποὺ πρέπει νὰ ἔχει ὁ ἐνδοορθόδοξος διάλογος; Ἀπὸ ποῦ ἔβγαλε τὸ συμπέρασμα ὅτι γιὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν Ἀντιχαλκηδονίων στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία προτείνουμε ἢ ἰσχυριζόμαστε νὰ ἀποδεχθοῦν τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους χωρὶς τὸ δογματικὸ τους περιεχόμενο; Δὲν πρόσεξε στὴν πρότασή μας, τὴν ὁποία ἄλλωστε παραθέτει αὐτούσια στὸ βιβλίον του⁹, ὅτι ὑπογραμμίζουμε σαφέστατα πὼς *θὰ πρέπει νὰ ἀποδεχθοῦν πλήρως τὴν Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, καθὼς καὶ τὶς ἐπόμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους ὡς ἅγιες καὶ Οἰκουμενικὲς*; Δὲν καταλαβαίνει ὅτι, ὅταν γίνεται λόγος γιὰ *πλήρη ἀποδοχή* τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δὲν ὑπάρχει δυνατότητα νὰ ἐξαιρεθεῖ τὸ δογματικὸ τους περιεχόμενο; Καὶ ἔπειτα τί καινοφανῆς καὶ ἄκρως ἀθεολόγητη ἄποψη εἶναι αὐτή, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία μπορεῖ δῆθεν νὰ υπάρξει ἀποδοχή τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων χωρὶς τὸ δογματικὸ τους περιεχόμενο; Ἀκόμη καὶ τὸ «πλήρως» νὰ μὴν ὑπῆρχε στὴν ἀνωτέρω πρότασή μας, δὲν μπορεῖ ὀρθοδόξως νὰ γίνῃ λόγος γιὰ ἀποδοχή τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων χωρὶς τὸ δογματικὸ τους περιεχόμενο. Ἡ ἀποδέχεται κανεὶς τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, δηλ. μὲ τὸ δογματικὸ καὶ τὸ κανονικὸ τους περιεχόμενο, ἢ δὲν τὶς ἀποδέχεται. Ἀποδεχόμενος δὲ τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, πληροῖ ἀπολύτως τὴ δογματικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἔνταξή του στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Αὐτὴ εἶναι ἡ θέση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη οὔτε πιὸ αὐστηρὴ οὔτε πιὸ ἐπιεικῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου ἔχει πιθανῶς υἱοθετήσει δικὰ του κριτήρια ὀρθοδοξίας γιὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν Μῆ-Χαλκηδονίων στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀντικαθιστώντας μὲ αὐτὰ τὴν κρυστάλλινη αὐτὴ θέση καὶ πρακτικὴ τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ καταλαβαίνει κανεὶς, ὅταν διαβάζει ὅσα γράφει στὴ συνέχεια: «ἴσως αὐτὴ ἡ δυσκολία γιὰ τὴν “πρόοδο” τοῦ Διαλόγου ὑποχρεώνει τὸν κ. Μαρτζέλο νὰ μὴ ζητῇ τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀποδοχή τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων»¹⁰. Τόσο ἄραγε μικρὴ σημασία ἔχει γι’ αὐτὸν ἡ ἀποδοχή τῶν Οἰκουμενικῶν

9. Βλ. ὄπ. παρ., σ. 69.

10. Βλ. ὄπ. παρ., σ. 73.

Συνόδων ἐκ μέρους ἐνὸς αἰρετικοῦ, προκειμένου νὰ ἐπανέλθει στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία;

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν παραπάνω διαστρέβλωση τῆς σαφῶς ἐκπεφρασμένης προτάσεώς μας σχετικά μὲ τὴν ἐπάνοδο τῶν Μῆ-Χαλκηδονίων στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, τὸ σημαντικότερο εἶναι ὅτι παρανοοῦνται ἠθελημένα καὶ διαστρεβλώνονται ἀκόμη καὶ σαφέστατες πατερικὲς θέσεις, καὶ μάλιστα μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Κατ' ἀρχὴν, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε, διαστρεβλώνεται πλήρως ἡ δήλωση ποὺ ἔκανε ὁ ἅγ. Ἀνατόλιος κατὰ τὴν ε' συνεδρία τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου σχετικά μὲ τὴν καταδίκη τοῦ Διοσκόρου: «Διὰ πίστιν οὐ καθηρέθη Διόσκορος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκοινωνησίαν ἐποίησε τῷ κυρίῳ Λέοντι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ τρίτον ἐκλήθη καὶ οὐκ ἤλθεν, διὰ τοῦτο καθηρέθη»¹¹. Ἡ δήλωση αὐτή, ἐπειδὴ δὲν εὐνοεῖ τις ἀπόψεις τοῦ συντάκτη τοῦ βιβλίου, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἴδιο ὡς «αὐθαίρετη»! «Ἡ δήλωσις», γράφει, «τοῦ ἁγίου Ἀνατολίου ἦταν μία ὀρθή, ἀλλὰ αὐθαίρετη παρατήρησις. Ἦταν ὀρθή διότι τυπικὰ “διὰ πίστιν οὐ καθηρέθη Διόσκορος”... Ἦταν ὅμως αὐθαίρετη, διότι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀρθοδοξία ἢ ἑτεροδοξία τοῦ Διοσκόρου, ὁ ἅγιος Ἀνατόλιος ἐγνώριζε σαφῶς ὅτι ὁ Διόσκορος ἀπέφυγε νὰ παρουσιασθῆ, γιὰ νὰ μὴ ἐκδικασθῆ τὸ αἰρετικὸν του φρόνημα»¹². Τίθεται ὅμως ἐδῶ τὸ ἐρώτημα: Εἶναι ἱστορικὰ καὶ θεολογικὰ ἐπιτρεπτό νὰ χαρακτηρίζεται «αὐθαίρετη» ἡ δήλωση ἐνὸς ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους Πατέρες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅπως ὁ ἅγ. Ἀνατόλιος; Γνωρίζει ἄραγε ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου ποιά ἦταν ἡ θέση καὶ ἡ σημασία τοῦ ἁγ. Ἀνατολίου κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο; Καίτοι τυπικὰ προήδρευαν στὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας οἱ παπικοὶ ἀντιπρόσωποι, σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μὲ τὴν ῥητὴν ἀξίωση τοῦ πάπα Λέοντος, ὁ ἅγ. Ἀνατόλιος ὑπῆρξε οὐσιαστικὰ ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου¹³. Αὐτὸς ἦταν ἐκεῖνος ποὺ χειρίστηκε τὰ δυσκολότερα προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπισε ἡ Σύνοδος. Αὐτὸς ἦταν ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ διαπίστωση τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ *Τόμου* τοῦ πάπα Λέοντος καὶ τῆς συμφωνίας του μὲ τὴν *Γ' ἐπιστολή* τοῦ ἁγ. Κυρίλλου πρὸς *Νεστόριο*, αὐτὸς ἦταν ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς συντάξεως τοῦ ἀρχικοῦ Ὁροῦ, καθὼς καὶ ὁ πρόεδρος τῆς ἐπι-

11. Βλ. ACO II, 1, 2, 124 [320].

12. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 44 ἐξ., 81.

13. Βλ. σχετικά Βλ. Ἰω. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀθῆναι 1992, σ. 642.

τροπής αναθεωρήσεώς του κατά την ε' συνεδρία της Συνόδου. Τὴν ὑπεροχική μάλιστα θέση καὶ σημασία τοῦ ἁγ. Ἀνατολίου στήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο ἀναγνώρισαν ἐπίσημα ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ παπικοὶ ἀντιπρόσωποι, θεωρώντας τον ὡς «πρῶτον» μεταξὺ τῶν παρόντων στή σύνοδο Πατριαρχῶν¹⁴. Εἶναι λοιπὸν ἐπιστημονικὰ καὶ θεολογικὰ ἐπιτρεπτό νὰ χαρακτηρίζεται ἡ δήλωση τοῦ μεγαλύτερου πατρὸς τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡς «αὐθαίρετη»; Αὐθαίρετα πράγματα ἔλεγαν οἱ πατέρες, καὶ μάλιστα τόσο σημαντικοί, ὅπως ὁ ἁγ. Ἀνατόλιος, σὺς Οἰκουμενικῆς Συνόδου; Θὰ συμφωνοῦσε μὲ μιὰ τέτοια ἄποψη ὁ ἁγ. Καθηγούμενος, ὅταν στή μνημονευθεῖσα ἐπιστολή του τονίζει ὅτι «δικαίως» ὑπέγραψε τὸ ἐν λόγῳ βιβλίῳ; Κι' ἔπειτα, ἂν ἡ δήλωση τοῦ ἁγ. Ἀνατολίου ἦταν «αὐθαίρετη», γιατί δὲν βρέθηκε ἔστω καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἀντιπροσώπους, τοὺς παπικοὺς λεγάτους καὶ τοὺς ἀντιοχειανούς, πὺν διαφωνοῦσαν μαζί του γιὰ τὴ μορφή πὺν εἶχε ὁ ἀρχικὸς Ὅρος, προκειμένου νὰ ἀντικρούσει αὐτὴ τὴ δήθεν «αὐθαίρετη» δήλωσή του; Ὡς γνωστόν, ἡ δήλωση αὐτὴ ἔγινε, μὲ σκοπὸ νὰ τονίσει ὁ ἁγ. Ἀνατόλιος στοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἀντιπροσώπους ὅτι τὸ «ἐκ δύο φύσεων» πὺν δεχόταν ὁ Διόσκορος καὶ περιεῖχε ὁ ἀρχικὸς Ὅρος ἦταν ἀπολύτως ὀρθόδοξο καὶ ὄχι εὐτυχαιανικὸ ἢ ἔστω ἀσαφὲς καὶ δισημάντο, ὅπως τὸ θεωροῦσαν αὐτοὶ ὕστερα ἀπὸ τὶς ἀντιρρήσεις τῶν παπικῶν λεγάτων καὶ τῶν ἀντιοχειανῶν, καὶ ἐπιζητοῦσαν γι' αὐτὸ τὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὴ φράση «δύο φύσεις» πὺν δεχόταν ὁ Φλαβιανὸς Κωνσταντινουπόλεως¹⁵. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ λοιπὸν οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἀντιπρόσωποι, οἱ παπικοὶ λεγάτοι καὶ οἱ ἀντιοχειανοὶ εἶχαν κάθε λόγο νὰ ἀντιδράσουν καὶ θὰ ἀντιδροῦσαν ὅπωςδήποτε στή δήλωση αὐτὴ τοῦ ἁγ. Ἀνατολίου, ἂν θὰ ἦταν «αὐθαίρετη», γιατί ἀποτελοῦσε ἐμπόδιο στή ἐπιθυμία τους νὰ ἀπαλειφθεῖ τὸ «ἐκ δύο φύσεων» ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ Ὅρο, πράγμα τὸ ὁποῖο ἀρνοῦνταν νὰ πράξουν ὁ ἁγ. Ἀνατόλιος καὶ ἡ πλειονότητα τῶν πατέρων τῆς Συνόδου. Παρόλα αὐτὰ κανεῖς τους δὲν ἀμφισβήτησε τὴ δήλωση αὐτὴ τοῦ ἁγ. Ἀνατολίου, γιατί ἀσφαλῶς δὲν ἦταν «αὐθαίρετη». Τοῦναντίον μάλιστα, ἦταν ἀπολύτως τεκμηριωμένη, στη-

14. Βλ. ACO II, 1, 1, 78: «Πασχασῖνος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἴδε ἡμεῖς Θεοῦ θέλοντος τὸν κύριον Ἀνατόλιον πρῶτον ἔχομεν».

15. Βλ. ACO II, 1, 2, 124 [320]. Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. καὶ Γ. Δ. Μαρτζέλου, *Γένεση καὶ πηγὲς τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας. Συμβολὴ στήν ἱστοριοδογματικὴ διερεύνηση τοῦ Ὁρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου*, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 70 ἐξ., 129 ἐξ.

ριζόμενη ἐξ ὀλοκλήρου στὴ συνοδικὴ ἀπόφαση τῆς καταδίκης τοῦ Διοσκόρου μὲ βάση τὴν προηγηθεῖσα διαδικασία τῆς κρίσης του κατὰ τὴν γ' συνεδρία τῆς Συνόδου¹⁶.

Ἐξάλλου εἶναι πρωτοφανὲς καὶ μειώνει ἀφάνταστα τὸ κύρος καὶ τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα τοῦ ἁγ. Ἀνατολίου αὐτὸ πού ὑποστηρίζει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου: «...ὄσον ἀφορᾶ», γράφει, «τὴν ὀρθοδοξία ἢ ἑτεροδοξία τοῦ Διοσκόρου, ὁ ἅγιος Ἀνατόλιος ἐγνώριζε σαφῶς ὅτι ὁ Διόσκορος ἀπέφυγε νὰ παρουσιασθῆ, γιὰ νὰ μὴ ἐκδικασθῆ τὸ αἰρετικὸ του φρόνημα»¹⁷. Συνειδητοποιεῖ ἄραγε τί σημαίνει αὐτὸ πού ὑποστηρίζει; Ἄν ὁ ἁγ. Ἀνατόλιος γνώριζε, καὶ μάλιστα «σαφῶς» ὅτι ὁ Διόσκορος ἀπέφυγε νὰ παρουσιασθῆ, γιὰ νὰ μὴ ἐκδικασθῆ τὸ αἰρετικὸ του φρόνημα, αὐτὸ σημαίνει ὅτι μὲ τὴ δήλωσή του ἐπεχείρησε νὰ παραπλανήσῃ τὴ Σύνοδο, ἀποκρύπτοντας τὸ αἰρετικὸ φρόνημα τοῦ Διοσκόρου!!!

Ἀντιλαμβάνεται, πιστεύουμε, ὁ νοήμων καὶ καλοπροαίρετος ἀναγνώστης σὲ τί εἶδους καὶ πόσο μεγάλα ἀτοπήματα ὀδηγεῖ ἡ θεώρηση τῆς δήλωσης τοῦ ἁγ. Ἀνατολίου ὡς «αὐθαίρετης». Εἰλικρινὰ ὁμολογοῦμε ὅτι αὐτὴ τουλάχιστον τὴν ἐπικίνδυνη παρανόηση καὶ διαστρέβλωση τῆς θέσης ἑνὸς ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πατέρες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅπως ὁ ἁγ. Ἀνατόλιος, δὲν τὴν περιμέναμε ἔστω καὶ ἀπὸ ἓνα ἀπλὸ ἀγιορείτη μοναχό, πού θὰ ἦταν ἄγευστος ἀκόμη καὶ στοιχειώδους θεολογικῆς παιδείας.

Δὲν εἶναι ὁμως μόνο οἱ ἀνωτέρω παρανοήσεις καὶ διαστρεβλώσεις πού δείχνουν ὅτι ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου διαστρέφει ἠθελημένα ἢ τουλάχιστον, κατὰ τὴν ἐπιεικέστερη ἐκδοχή, ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ σωστά δογματικὲς θέσεις τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ σύγχρονων ὀρθοδόξων δογματολόγων. Ὑπάρχουν δυστυχῶς πολὺ περισσότερες πού ἐπιβεβαιώνουν τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. Ἀλλὰ βέβαια, ὅταν διαστρεβλώνονται κατὰ τὸν παραπάνω πρωτοφανῆ καὶ ἀπαράδεκτο τρόπο σαφέστατα διατυπωμένες θέσεις, ἐπειδὴ προφανῶς δὲν ἀνταποκρίνονται σὲ τίς προκαταλήψεις τοῦ συγγραφέα, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς πόση ἀξιοπιστία μποροῦν νὰ ἔχουν ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητά τους τόσο ἡ ἐρμηνεία πατερικῶν δογματικῶν κειμένων πού εἶναι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς τους δυσνόητα, ὅσο καὶ ἡ κατανόηση θέσεων σύγχρονων ὀρθοδόξων

16. Βλ. ACO II, 1, 2, 8 [204] κ.έ. Βλ. καὶ Βλ. Ἰω. Φειδᾶ, ὅπ. παρ., σ. 646 ἐξ.

17. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 45.

δογματολόγων, πού προϋποθέτουν κατ' ανάγκην καλή θεολογική κατάρτιση στο χῶρο τῆς δογματικῆς καὶ ἀνάλογη ἱστορικοφιλολογικὴ ὑποδομὴ καὶ ἐπιστημονικὴ προβληματικὴ.

γ) **Ἡ «ὀρθοδοξία» τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνό.**

Ἀναφερόμενος ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου στὸ θέμα τῆς δογματικῆς ταυτότητας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνό δυστυχῶς παρανοεῖ πλήρως τὴν ἔννοια τῆς «ὀρθοδοξίας» πού ἀναγνωρίζει σ' αὐτοὺς ὁ Δαμασκηνός στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του. Ὅπως εἶναι σαφές στὸ σχετικὸ κείμενο πού παραθέσαμε πῶς πάνω, καίτοι ὁ Δαμασκηνός ἐπισημαίνει τὸν αἵρετικὸ χαρακτῆρα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, πού συνίσταται ἀποκλειστικὰ στὴν ἀπόσχιση τους ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, λόγω τῆς ἀρνήσεώς τους νὰ δεχτοῦν τὸν Ὅρο τῆς Χαλκηδόνας, καὶ γενικότερα τίς αποφάσεις τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δὲν διστάζει νὰ ἀναγνωρίσει τὴν «ὀρθοδοξία» τους ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα πού προκύπτει ἀβίαστα ἀπὸ τὸ παραπάνω κείμενο, μὲ τὸ ὅποιο ὁ Δαμασκηνός, ὅπως ἀναπτύξαμε στὸ σχετικὸ ἄρθρο μας, περιγράφει τὴ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων¹⁸. Πρέπει μάλιστα νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἔννοια ἀντιλαμβάνονται τὸ παραπάνω κείμενο τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ δύο ἀπὸ τοὺς διαπρεπέστερους ὀρθοδόξους θεολόγους τοῦ 20οῦ αἰώνα, οἱ ἀείμνηστοι καθηγητὲς π. Γεώργιος Florovsky¹⁹ καὶ Ἰωάννης Καρμίρης²⁰, καθὼς καὶ ὁ εἰδικῶς ἀσχοληθεὶς μὲ τὴ θεολογία τοῦ ἅγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ

18. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 595 κ.έ.

19. Βλ. G. Florovsky, *The Byzantine Fathers of the Fifth Century*, στὴ σειρά *The Collected Works of George Florovsky*, Vol. 8, Büchervertriebsanstalt, Vaduz 1987, σ. 328.

20. Βλ. J. N. Karmiris, «The Problem of the Unification of the Non-Chalcedonian Churches of the East with the Orthodox on the basis of Cyril's formula: "Mia physis tou Theou Logou sesarkomene"», στὸ *The Greek Orthodox Theological Review* 10 (1965), σ. 62. Βλ. καὶ P. Gregorios – W. H. Lazareth – N. A. Nissiotis, *Does Chalcedon divide or unite? Towards Convergence in Orthodox Christology*, Geneva 1981, σ. 30 ἐξ.

ὀρθόδοξος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Durham π. Α. Louth²¹.

Γιὰ τὸ συντάκτη ὅμως τοῦ βιβλίου, ὁ ὁποῖος παρανοεῖ ἐν προκειμένῳ τὸ παραπάνω κείμενο, ἀποφαινόμενος ἐξ ἰδίας αὐθεντίας, ἡ ἔννοια τῆς «ὀρθοδοξίας», πού ἀποδίδει ὁ Δαμασκηνὸς στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους, ἀναφέρεται σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Χριστολογία τους²²! Δὲν θὰ εἶχαμε ἀσφαλῶς τὴν παραμικρὴ ἐπιφύλαξη νὰ συμφωνήσουμε μαζί του, ἂν ἡ ἀποψή του τεκμηριωνόταν μὲ βάση τὸ παραπάνω κείμενο, καθὼς καὶ ὅσα ἀναφέρει γιὰ τὴ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὁ Δαμασκηνὸς κυρίως στὰ ἔργα του *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* καὶ *Κατὰ Ἀεφάλων*. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο.

Κατ' ἀρχὴν αὐτὸ πού λέει ξεκάθαρα στὸ παραπάνω κείμενο ὁ Δαμασκηνὸς εἶναι ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἀποσχίστηκαν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, γιατί ἀρνήθηκαν νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, παρέμειναν ὅμως ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα «ὀρθόδοξοι». Ἡ ὑπογράμμιση δηλ. τῆς «ὀρθοδοξίας» τους δὲν γίνεται σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὸ περιεχόμενο τῆς Χριστολογίας τους, ἀλλὰ σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὴν ἀπόσχισή τους ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, λόγῳ τῆς ἀρνήσεώς τους νὰ ἀποδεχθοῦν τὴ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Καὶ ἡ ἄρνησή τους αὐτὴ δὲν προϋποθέτει κατ' ἀνάγκην αἰρετικὴ Χριστολογία, γιατί ὀφείλεται, ὅπως εἶναι γνωστό, στὴν ἀπὸ μέρους τους ἐσφαλμένη θεώρηση καὶ ἐρμηνεία τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, λόγῳ τῶν δυοφυσικῶν διατυπώσεών της, ὡς νεστοριανικῆς. Ἄλλωστε κανένα νόημα δὲν θὰ εἶχε γιὰ τὸ Δαμασκηνό, ὅπως καὶ γιὰ κανένα ἀναγνώστη τοῦ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργου του, ἂν ἡ ὑπογράμμιση τῆς «ὀρθοδοξίας» τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ἐκ μέρους του γινόταν σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὴν αἰρετικὴ Χριστολογία τους. Κανένα σκοπὸ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐξυπηρετήσῃ μιὰ τέτοια ὑπογράμμιση, γιατί εἶναι αὐτονόητο ὅτι αὐτοὶ πού εἶναι αἰρετικοὶ σὲ ἓνα σημεῖο τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι αἰρετικοὶ σὲ ὅλα. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο ὄχι μόνον στὸ Δαμασκηνό ἀλλὰ σὲ ὅλους τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ποτὲ δὲν ἔχουμε παρόμοια ὑπογράμμιση γιὰ αἰρετικούς, πού διατύπωσαν δογματικὲς κακοδοξίες ἔστω καὶ γιὰ μιὰ

21. Βλ. Α. Louth, *St. John Damascene. Tradition and Originality in Byzantine Theology*, Oxford University Press, Oxford - New York 2002, σ. 158.

22. Βλ. σ. 26 κ.έ.

μόνο πτυχή του ὀρθοδόξου δόγματος. Κανένας δηλ. ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δικαίως, δὲν ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ χαρακτηρίσει λ.χ. τοὺς Ἀρειανοὺς ἢ τοὺς Πνευματομάχους ἢ τοὺς Νεστοριανοὺς καὶ τοὺς Εὐτυχανιστὲς ὡς αἰρετικούς ὡς πρὸς τὸ τριαδικὸ ἢ τὸ χριστολογικὸ δόγμα ἀντίστοιχα, ἀλλὰ «ὀρθοδόξους» ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα!!! Κι' αὐτὸ γιατί οἱ Πατέρες γνωρίζουν πολὺ καλὰ ὅτι ἀκόμη καὶ ἡ ἐλάχιστη δογματικὴ ἀπόκλιση ὀδηγεῖ στὴν ἀνατροπὴ ὁλόκληρου τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος²³. Ἐπομένως οὔτε καὶ ὁ Δαμασκηνός, πὺν ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴν προγενέστερη πατερικὴ παράδοση, θὰ μπορούσε στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἀποτελεῖ ἐξαιρέση. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ὑπογραμμίζει τὴν «ὀρθοδοξία» κάποιων αἰρετικῶν, ποτὲ δὲν τὸ κάνει σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ κάποια αἰρετικὴ διδασκαλία τους πὺν ἀναφέρεται στὴν οὐσία τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, ἀλλὰ πάντοτε σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ κάποια διαφοροποίησή τους ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία πὺν δὲν θίγει τὴν οὐσία τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Τὸ ἴδιο κάνει, ὅπως ἐπισημάναμε ἤδη στὸ μνημονευθὲν ἄρθρο μας, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς Ἰκέτες καὶ τοὺς Αὐτοπροσκόπτες²⁴.

Τὸ λάθος πὺν κάνει ἐν προκειμένῳ ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι πιστεύει πὺς ἡ ἄρνηση τῆς Χαλκηδόνας ἀπ' τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους ὀφείλεται ὅπωςδὴποτε στὴν αἰρετικὴ Χριστολογία τους καὶ ὄχι, ὅπως παρατηρεῖ εὐστοχα ὁ ἀείμνηστος π. Γεώργιος Florovsky, στὴν «ἀνυπέρβλητη καχυποψία τους ἔναντι τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας, ὁ ὁποῖος γι' αὐτοὺς ἀνέδιδε πάντοτε τὴ δυσσομία τοῦ Νεστοριανισμοῦ»²⁵. Κι' αὐτὸ, ὡς γνωστόν, ὀφειλόταν στὸ γεγονὸς ὅτι, ἐπειδὴ ταύτιζαν τοὺς ὄρους «φύσις» καὶ «ὑπόστασις», ἀδυνατοῦσαν νὰ κατανοήσουν τὴν ὀρθοδοξία τῶν δυοφυσικῶν διατυπώσεων τῆς Χαλκηδόνας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τις θεωροῦν νεστοριανικές. Οἱ «δύο φύσεις» δηλ. στὸν Ὁρο τῆς Χαλκηδόνας σήμαιναν γι' αὐτοὺς «δύο ὑποστάσεις», καὶ κατὰ συνέπεια Νεστοριανισμό. Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικὸ ὅτι αὐτὴ τὴν «ἀνυπέρβλητη κα-

23. Βλ. λ.χ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἐπίσημα εἰς τὴν Πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν* 1, 6, PG 61, 622: «Καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς βασιλικαῖς νομίμασιν ὁ μικρὸν τοῦ χαρακτηῖρος περικόψας, ὄλον τὸ νόμισμα κίβδηλον εἰργάσατο· οὕτω καὶ ὁ τῆς ὑγιοῦς πίστεως καὶ τὸ βραχύτατον ἀνατρέψας, τῷ παντὶ λυμᾶνεται, ἐπὶ τὰ χεῖρονα προῖων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς».

24. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 605.

25. Βλ. G. Florovsky, ὅπ. παρ., σ. 329.

χυποψία» τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ἔναντι τῆς Χαλκηδόνας τὴν ἐπισημαίνει σαφῶς ἤδη καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαμασκηνός, ὅταν τοὺς θέτει τὸ ἐξῆς ἐρώτημα, τοῦ ὁποίου μάλιστα τὸ νόημα διαφωτίζεται πλήρως καὶ ἀπὸ τὴν καταγραφόμενη στὴ συνέχεια ἀπάντησή τους: «Διὰ τί δὲ φύσιν θεότητος, καὶ φύσιν σαρκὸς ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογοῦντες, καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο λέγοντες, δύο φύσεις οὐ λέγετε, ἐκεῖ φοβούμενοι φόβον, οὐ οὐδεὶς φόβος; Καὶ φασιν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἀρχὴ ἐστὶ τῆς διαιρέσεως καὶ τὴν διαιρέσιν φεύγοντες, οὐ φαμεν δύο τοῦ Χριστοῦ τὰς φύσεις»²⁶. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαμασκηνός πιστεύει ὅτι αἰτία τῆς ἀρνήσεως τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας ἐκ μέρους τῶν Ἀντιχαλκηδονίων εἶναι οἱ δυοφυσιτικὲς διατυπώσεις της, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ στὰ ἔργα του *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* καὶ *Κατὰ Ἀκεφάλων*, πού παρὰ τὸν ἀντιρρητικὸ χαρακτήρα τους ἀποτελοῦν οὐσιαστικὰ ἔργα θεολογικοῦ διαλόγου μὲ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους, ἀναλαμβάνει νὰ διευκρινίσει τίς δυοφυσιτικὲς αὐτὲς διατυπώσεις καὶ νὰ ἀποδείξει τὴν ὀρθοδοξία τους μὲ βάση τὴν προχαλκηδόνια πατερικὴ παράδοση πού ἦταν ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους²⁷.

Γιὰ νὰ τεκμηριώσει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τὴν ἄποψή του ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι εἶναι κατὰ τὸ Δαμασκηνὸ αἰρετικοὶ καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσία τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, ἐπικαλεῖται τὸ χαρακτηρισμὸ «Μονοφυσῖται»²⁸, τὸν ὁποῖο ὁ ἱερός πατήρ ἀναφέρει στὸ παραπάνω κείμενο μαζὶ μὲ ἄλλα δύο ὀνόματα, πού χρησιμοποιοῦνταν, γιὰ νὰ δηλώσουν τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους («Αἰγύπτιοι, οἱ καὶ Σχηματικοὶ καὶ Μονοφυσῖται...»). Δὲν κατανοεῖ δυστυχῶς ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς «Μονοφυσῖται» στὸ παραπάνω κείμενο δὲν χρησιμοποιεῖται, γιὰ νὰ δηλώσει τὴ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ἀλλὰ εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἀπὸ τὰ διάφορα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἀπέδιδαν οἱ ὀρθόδοξοι ἀντίπαλοί τους καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν γνωστοὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Δαμασκηνοῦ. Αὐτὸ φαίνεται ἤδη ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Δαμασκηνός αἰσθάνεται στὴ συνέχεια τὴν ἀνάγκη νὰ αἰτιολογήσει τὴν προέλευση αὐτῶν τῶν ὀνομάτων

26. Βλ. *Περὶ συνθέτου φύσεως, Κατὰ Ἀκεφάλων*, 4, PG 95, 117 C.

27. Βλ. χαρακτηριστικὰ *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* 14, PG 94, 1444 B – 1445 A· 23, PG 94, 1448 CD· 34, PG 94, 1452 D – 1453 A· 42, PG 94, 1456 A· 44, PG 94, 1456 D· 54-57, PG 94, 1464 C – 1468 A· 64-65, PG 94, 1468 D – 1469 A· 80, PG 94, 1477 AB· 88, PG 94, 1485 C – 1501 D· *Περὶ συνθέτου φύσεως, Κατὰ Ἀκεφάλων*, 2, PG 95, 113 B· 116 AB· 4, PG 95, 117 C· 9, PG 95, 124 BC.

28. Βλ. ὄπ. παρ., σ. 22 κ.έ.

(«Αἰγυπτιακοὶ δὲ προσείρηνται διὰ τό...»). Ὅπως λοιπὸν οἱ χαρακτηρισμοὶ «Αἰγύπτιοι» καὶ «Σχηματικοὶ» ἀποδίδονταν κατὰ τὸ Δαμασκηνὸ σ' αὐτούς «διὰ τὸ πρώτους Αἰγυπτίους κατάρξασθαι τούτου τοῦ σχήματος ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Οὐαλεντιανοῦ τῶν βασιλέων»²⁹, ἔτσι καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς «Μονοφυσίται» τοὺς ἀποδίδονταν ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπειδὴ προφανῶς ἀπέρριπταν τὸν Ὅρο τῆς Χαλκηδόνας, λόγῳ τῶν δυσφυσιτικῶν διατυπώσεών του, δεχόμενοι ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὴ χριστολογικὴ φόρμουλα τοῦ ἀγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», καὶ ὄχι βέβαια γιατί ἀσπάζονταν τὴ μονοφυσιτικὴ Χριστολογία τοῦ Εὐτυχοῦς, τὴν ὁποία μάλιστα, ὅπως καὶ τὸν ἴδιο τὸν Εὐτυχή, καταδίκασαν ἤδη ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ ἀντιχαλκηδονίου σχίσματος³⁰. Ἄλλωστε, ὅπως τονίσαμε ἤδη στὸ ἐν λόγω ἄρθρο μας, θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι, ὅταν ὁ Δαμασκηνὸς στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του παρουσιάζει τὶς διαφορὲς αἱρέσεις, πρῶτα ἀναφέρει τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὲς ἦταν γνωστὲς, καὶ στὴ συνέχεια προβαίνει στὴν ἐκθεση τῆς διδασκαλίας τους καὶ στὴν ἀξιολόγησή τους. Κατὰ συνέπεια ἡ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων στὸ παραπάνω κείμενο τοῦ Δαμασκηνοῦ δὲν δηλώνεται μὲ τὸ χαρακτηρισμὸ «Μονοφυσίται», ἀλλὰ μὲ αὐτὸ ποὺ ἐπισημαίνει στὴ συνέχεια ὁ Δαμασκηνὸς, ὅτι δηλ. ἐξαιτίας τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας ἀποσχίστηκαν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πράγμα ποὺ συνιστᾶ γι' αὐτὸν τὴν οὐσία τῆς αἵρεσής τους, παρέμειναν ὁμως ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ὀρθόδοξοι («προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας... τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες»). Πρέπει μάλιστα νὰ τονίσουμε ὅτι μὲ τὴν ἴδια ἔννοια ἀντιλαμβάνονται τὸν ὄρο «Μονοφυσίται» στὸ παραπάνω κείμενο τοῦ Δαμασκηνοῦ τόσο ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς π. Γ. Florovsky³¹, ὅσο ἐπίσης καὶ ὁ εἰδικῶς

29. Βλ. PG 94, 741 A.

30. Βλ. συγκεκριμένα *Le Livre de Synaxaire*, Patrologia Orientalis 9, σ. 372 κ.έ., καθὼς καὶ τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Διοσκόρου Πρὸς Σεκουνδίνου, R. Y. Ebied – L. R. Wickham, «A Collection of unpublished Letters of Timothy Aelurus», στὸ *The Journal of Theological Studies* 21 (1970), σ. 337, 360.

31. Βλ. G. Florovsky, ὅπ. παρ., σ. 328: «In his short work, *Briefly On Heresies*, which is part two of his principal dogmatic work entitled *Πηγὴ γνώσεως* [*Source of Knowledge*], St. John of Damascus refers to "Monophysites" directly as schismatics and dissenters but not as heretics».

ἀσχοληθεῖς μετὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνὸν καθηγητῆς π. Α. Louth³².

Πρὸς ἐπίρρωση τῆς ἀπόψεώς του ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται καὶ στὴν κριτικὴ ἔκδοση τοῦ Β. Kotter, στὴν ὁποία παραλείπεται ὁ σύνδεσμος «καί» ἀπὸ τῆ φράση «καὶ Μονοφυσῖται», ἐπισημαίνοντας μάλιστα τὰ ἐξῆς: «Ἐὰν ἡ γραφὴ αὐτὴ ἐκφράζη τὸ γνήσιο χειρόγραφο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, μετὴν παράλειψι τοῦ συνδέσμου τονίζεται περισσότερο ἢ λέξις “μονοφυσῖται” ὡς δηλωτικὴ τοῦ χριστολογικοῦ φρονήματος τῶν Αἰγυπτίων καὶ Σχηματικῶν, καὶ ὄχι ὡς ἓνα τρίτο ὄνομά τους»³³. Δυστυχῶς ὁμως καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι ἡ παρατήρηση αὐτὴ δείχνει παντελὴ ἔλλειψη ἱστοριοφιλολογικῆς ὑποδομῆς ἐκ μέρους τοῦ συντάκτη τοῦ βιβλίου. Κι’ αὐτὸ γιατί, ἂν ἡ παράλειψι τοῦ συνδέσμου «καί» στὴν ἔκδοση τοῦ Kotter ἐκφράζει πράγματι τὸ ἀθηντικὸν χειρόγραφο τοῦ Δαμασκηνοῦ, τότε ἡ λέξις «Σχηματικοί» στὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ Δαμασκηνοῦ, ποῦ ἦταν γραμμένο ἀσφαλῶς μετὰ μεγαλογράμματη γραφῆ, καὶ ὡς ἐκ τούτου χωρὶς σημεῖα στίξης, θὰ ἦταν ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς στὴ λέξι «μονοφυσῖται». Στὴν περίπτωσι δηλ. αὐτὴ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι, γιὰ τοὺς ὁποίους κάνει ἐν προκειμένῳ λόγῳ ὁ Δαμασκηνός, θὰ χαρακτηρίζονταν «Σχηματικοὶ μονοφυσῖται» κατ’ ἀντίθεσι προφανῶς πρὸς τοὺς πραγματικοὺς μονοφυσίτες τοῦ Εὐτυχοῦς, τοὺς Εὐτυχιανιστῆς, γιὰ τοὺς ὁποίους ἀφιερώνει ἄλλωστε στὸ *Περὶ αἰρέσεων* ἔργο του ξεχωριστὸ κεφάλαιο³⁴. Κι’ αὐτὸ γιατί τὸ οὐσιαστικὸ «σχῆμα», ἀπὸ τὸ ὁποῖο παράγεται τὸ ἐπίθετο «σηματικός», σημαίνει κατὰ τὸ Δαμασκηνὸν «μορφὴ»³⁵ καὶ ἀποτελεῖ «συμβεβηκός», τὸ ὁποῖο νοεῖται κατ’ αὐτὸν πάντοτε σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὴν ἔννοια τῆς «οὐσίας»³⁶. Κατὰ συνέπειαν «Σχηματικοὶ μονοφυσῖται» θὰ σημαίνει γι’ αὐτὸν ὄχι κατ’ οὐσίαν μονοφυσίτες, ὅπως ἦταν οἱ Εὐτυχιανιστῆς, ἀλλὰ μονοφυσίτες κατὰ τὴ μορφὴ τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίαν τους, λόγῳ τοῦ ὅτι προφανῶς, ἀρνούμενοι ὅποιαδήποτε δυοφυσιτικὴ διατύπωσι, περιορίζονταν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὴν ὁμολογίαν τῆς

32. Βλ. Α. Louth, ὅπ. παρ., σ. 157 ἐξ.

33. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 27, ὑποσ. 10.

34. Βλ. PG 94, 740 AB.

35. Βλ. χαρακτηριστικὰ *Κεφάλαια φιλοσοφικὰ* 51, PG 94, 636 C.

36. Βλ. ὅπ. παρ., 4, PG 94, 537 A: «Ἡ μὲν γὰρ οὐσία ὑποκειμένον ἐστὶ, ὡσπερ ὕλη τῶν πραγμάτων· συμβεβηκός δέ, τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ, ὡς ἐν ὑποκειμένῳ θεωρούμενον· οἶον χαλκός, καὶ κηρός, οὐσία, σχῆμα δέ, καὶ μορφὴ, καὶ χρῶμα, συμβεβηκός».

φόρμουλας τοῦ ἁγ. Κυρίλλου «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη». Μὲ ἄλλα λόγια, ἂν τὸ κείμενο τοῦ Kottler εἶναι τὸ ἀϋθεντικό, τότε αὐτὸ εὐνοεῖ καὶ στηρίζει τὴ δική μας ἄποψη καὶ ὄχι αὐτὴν ποὺ θέλει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου. Ἡ λοιπόν, ἂν ὑπάρχει ὁ σύνδεσμος «καί» στὸ ἀϋθεντικό κείμενο, ἢ λέξι «Μονοφυσῖται» ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἓνα τρίτο κατὰ σειρὰν ὄνομα μετὰ τὸ «Αἰγύπτιοι» καὶ τὸ «Σχηματικοί», χωρὶς νὰ δηλώνει τὴ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ἢ, ἂν ἀπουσιάζει ὁ σύνδεσμος «καί» ἀπὸ τὸ ἀϋθεντικό κείμενο, ἢ φράση «Σχηματικοὶ μονοφυσῖται» δηλώνει ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι γιὰ τὸ Δαμασκηνὸ δὲν εἶναι πραγματικοὶ μονοφυσίτες, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς στὴ συνέχεια τοὺς χαρακτηρίζει ὡς «ὀρθοδόξους».

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὸ παραπάνω κείμενο τοῦ *Περὶ αἰρέσεων* ἔργου του, σὲ ἀνάλογες διαπιστώσεις καὶ ἐπισημάνσεις γιὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους προβαίνει ὁ Δαμασκηνὸς καὶ στὰ ἔργα του *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* καὶ *Κατὰ Ἀκεφάλων*, ἀπὸ τὰ ὁποῖα φαίνεται σαφῶς ὅτι τοὺς θεωρεῖ τουλάχιστον ὡς συμφωνοῦντες μὲ τὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Μία ἀπὸ τίς ἐπισημάνσεις αὐτές, τὴν πιὸ σημαντικὴ, ἀναφέραμε ἤδη στὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἄρθρο μας, παραπέμποντας μάλιστα ἐνημερωτικὰ καὶ στὴν παρόμοια μὲ τὴ δική μας ἄποψη τοῦ καθηγητῆ π. Α. Louth³⁷. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπισημάνση, πάνω στὴν ὁποία ὁ Δαμασκηνὸς οἰκοδομεῖ τὴν ἐπιχειρηματολογία του κατὰ τῶν Ἰακωβιτῶν, προκειμένου νὰ τοὺς πείσει νὰ δεχθοῦν τίς δυοφυσικὲς διατυπώσεις τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας. Τὸ σχετικὸ κείμενο ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁμολόγηται τοίνυν παρ' ἅπασιν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, καὶ τὸν Χριστὸν ἐν θεότητι τέλειον, καὶ τέλειον καὶ ἀνελλιπῆ τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι. Εἴπατε τοίνυν ἡμῖν καὶ ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ; Συνομολογήσετε, ὡς γέ μοι δοκεῖ... Εἰ γὰρ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν Χριστὸν λέγοντες, ἐκ δύο φύσεων αὐτὸν ὁμολογεῖτε, καὶ ἴσον παρ' ὑμῖν δύναται τὸ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τῷ ἐκ δύο φύσεων, πῶς θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τὸν Χριστὸν λέγοντες καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, οὐ δύο φύσεις αὐτὸν καὶ ἐν δυσὶν ὁμολογήσετε φύσεις;»³⁸.

37. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 596. Ὅπως ὑπογραμμίζει χαρακτηριστικὰ ὁ Α. Louth, «At several points, he (ἐνν. ὁ Δαμασκηνὸς) appeals to the Jacobites as sharing a common faith, rather than as heretics who undermine the faith» (ὅπ. παρ., σ. 161).

38. Βλ. *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* 14, PG 94, 1444 BCD.

Δυστυχῶς καὶ τὴν ἐπισήμανση αὐτῆ τοῦ Δαμασκηνοῦ ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τὴν παρανόησε πλήρως, προφανῶς γιατί δὲν ἔναρμονιζόταν μὲ τίς προκαταλήψεις του. Κατ' αὐτὸν ἡ παραπομπή στοῦ κείμενο αὐτὸ πού ὑπάρχει στοῦ μνημονευθέν ἄρθρο μας «χρησιμοποιεῖται ἀστόχως» καὶ «δὲν ἐπιβεβαιώνει τὸν ἰσχυρισμό» μας ὅτι «στοῦ *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* ἔργο του ὁ Δαμασκηνὸς θεωρεῖ τοὺς ἐν λόγῳ Ἀντιχαλκηδονίους ὡς συμφωνοῦντες μὲ τὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τῶν προγενεστέρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὑπογραμμίζοντας μάλιστα τὰ χριστολογικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τοὺς διαφοροποιοῦν ἀπὸ τὸν Εὐτυχή»³⁹. «Ἀντιθέτως», γράφει, «ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης τοῦ συγκεκριμένου ἀποσπάσματος τοῦ *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* ἔργου, συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης τοὺς καλεῖ νὰ συνομολογήσουν μαζί μὲ τὴν ἔκφραση “ἐκ δύο φύσεων”, πού εἶναι ἀντιευτυχιανικὴ καὶ ἀποδεκτὴ ἀπὸ αὐτούς, καὶ τίς ἐκφράσεις «ἐν δύο φύσεσι» καὶ «δύο φύσεις», πού εἶναι δηλωτικὲς τῆς ἐν Χριστῷ φυσικῆς διαφορᾶς καὶ αὐτοὶ τίς ἀρνοῦνται. Τὸ ὅτι μάλιστα ὑπογραμμίζει ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα πού τοὺς διαφοροποιοῦν ἀπὸ τὸν Εὐτυχή, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι τοὺς εὐρίσκει “συμφωνοῦντες μὲ τὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τῶν προγενεστέρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας”, ἀλλὰ ἀπλῶς ὅτι δὲν τοὺς θεωρεῖ εὐτυχιανιστὰς»⁴⁰.

Λυπούμαστε εἰλικρινὰ πού ὑπάρχει τόσο ἐκδηλῆ ἀδυναμία κατανόησης δογματικῶν κειμένων ἀπὸ τὸ συντάκτη τοῦ βιβλίου. Ἄν δὲν καταλαβαίνει ὅτι στοῦ κείμενο αὐτὸ ὁ Δαμασκηνὸς δέχεται σαφῶς ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι συμφωνοῦν μὲ τὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τῶν προγενεστέρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, διερωτᾶται κανεὶς τί νόημα μπορεῖ νὰ ἔχει μιὰ ἀπάντηση σὲ ἓνα συγγραφέα πού θέλει νὰ ἀσχολεῖται μὲ δογματικὰ ζητήματα καὶ μάλιστα νὰ ἀντιπαρατίθεται σὲ ἀντροθόδοξες κατὰ τὴ γνώμη του ἀπόψεις, χωρὶς νὰ ἔχει τίς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις, προκειμένου νὰ κατανοεῖ σωστὰ τὰ δογματικὰ κείμενα τῶν Πατέρων.

Γιὰ νὰ γίνεῖ σαφὲς τὸ νόημα τοῦ παραπάνω κειμένου, ἄς μᾶς ἐπιτρέψει ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀποδώσουμε τὸ κείμενο σὲ ἐλεύθερη μετάφραση: Ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες, λέει στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ὁ Δαμασκηνός, ὁμολογοῦν ὅτι ἡ ἔνωση ἔγινε «ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος» καὶ ὅτι ὁ

39. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 33.

40. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 33 ἐξ.

Χριστός εἶναι «τέλειος ἐν θεότητι καὶ τέλειος καὶ ἀνελλιπής ἐν ἀνθρωπότητι». Πέστε μας λοιπόν, τοὺς ρωτᾷει· συμφωνεῖτε κι' ἐσεῖς μ' αὐτά, δηλ. μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων; – *Νομίζω βέβαια, ἀπαντᾷει ὁ ἴδιος, ὅτι θὰ συμφωνήσετε κι' ἐσεῖς μαζί τους* («*Συνομολογήσετε, ὡς γέ μοι δοκεῖ*»)... Ἄν λοιπόν, συνεχίζει, ἐπειδὴ λέτε ὅτι ὁ Χριστός εἶναι «ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος», τὸν ὁμολογεῖτε «ἐκ δύο φύσεων», καὶ θεωρεῖτε ἰσοδύναμο τὸ «ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος» μετὰ τὸ «ἐκ δύο φύσεων», πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λέτε ὅτι ὁ Χριστός εἶναι καὶ μετὰ τὴν ἔνωση «θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα» καὶ «ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι» καὶ νὰ μὴν τὸν ὁμολογεῖτε ὅτι εἶναι «δύο φύσεις» καὶ «ἐν δύο φύσεσι»;

Ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀντιληφθεῖ εὐκόλως ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτό, ὁ Δαμασκηνὸς ὄχι μόνον ἐπισημαίνει τὴν συμφωνίαν τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μετὰ τὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων, ἀλλὰ ἀναφέρει καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τῆς πατερικῆς Χριστολογίας, μετὰ τὰ ὁποῖα συμφωνοῦν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι. Ἀφήνει μάλιστα νὰ διαφανεῖ σαφέστατα ὅτι, ἂν καὶ δέχονται τὴν οὐσία τῆς πατερικῆς Χριστολογίας, ὅτι δηλ. ὁ Χριστός εἶναι «ἐκ δύο φύσεων», «ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος», καὶ «τέλειος ἐν θεότητι καὶ τέλειος καὶ ἀνελλιπής ἐν ἀνθρωπότητι», καθὼς καὶ ὅτι θεωρεῖται καὶ μετὰ τὴν ἔνωση «θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα» καὶ «ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι», σύμφωνα καὶ μετὰ τὴν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, ἐντούτοις δὲν ἀσπάζονται τίς δυοφυσιτικὲς διατυπώσεις τῆς, ὅτι ὁ Χριστός δηλ. εἶναι «δύο φύσεις» καὶ «ἐν δύο φύσεσι». Ὅπως παρατηρεῖ ἐν προκειμένῳ σὴ μελέτῃ του γιὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνὸ ὁ καθηγητὴς π. Α. Louth, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς θεολογικῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ Δαμασκηνοῦ στὸ *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* ἔργο του δὲν εἶναι ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι πιστεύουν ἐσφαλμένα καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι σωστά, ἀλλὰ ὅτι οἱ δογματικὲς ἐκφράσεις πὺν χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ δύο πλευρὲς σημαίνουν τὸ ἴδιο πράγμα⁴¹. Στόχος τοῦ Δαμασκηνοῦ εἶναι προφανῶς νὰ ὑπογραμμίσῃ μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν ἀντιφατικότητα καὶ τὴν ἀσυνέπεια τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, προκειμένου νὰ τοὺς πείσῃ νὰ δεχθοῦν τίς δυοφυσιτικὲς διατυπώσεις τῆς Χαλκηδόνος, μετὰ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται σαφῶς ἡ οὐσία τῆς πατερικῆς Χριστολογίας

41. Βλ. Α. Louth, ὅπ. παρ., σ. 161: «Much of John's argument is not that the Monophysites are wrong, and the Orthodox right, but the words they use mean the same thing».

πού και οἱ ἴδιοι ἀποδέχονται. Πρέπει μάλιστα νά τονίσουμε ὅτι ὁ στόχος του αὐτός εἶναι διάχυτος ὄχι μόνο στό *Κατά Ἰακωβιτῶν*, ἀλλά και στό *Κατά Ἀκεφάλων* ἔργο του, και συνιστᾷ τήν οὐσία τῆς ἐπιχειρηματολογικῆς μεθοδολογίας του ἔναντι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ μέθοδος τῆς θεολογικῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ Δαμασκηνοῦ στὰ ἔργα του αὐτά, συνίσταται στό ἐξῆς ἀπλό ἐρώτημα: Ἀφοῦ δέχεστε τήν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων, γιατί δὲν δέχεσθε τίς δυσφυσικῆς διατυπώσεις τῆς Χαλκηδόνας πού ἐκφράζουν σαφῶς αὐτήν ἀκριβῶς τήν οὐσία τοῦ ὀρθοδόξου χριστολογικοῦ δόγματος; Ἐάν θεωροῦσε τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους αἰρετικούς και ὡς πρὸς τήν οὐσία τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, ἀσφαλῶς και δὲν θὰ ἐπιχειρηματολογοῦσε μὲ τέτοιο τρόπο. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικό ὅτι ἀκριβῶς μέσα στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς ἐπιχειρηματολογικῆς μεθοδολογίας και προοπτικῆς του ὁ Δαμασκηνός ἐπιδιώκει νά ἀξιοποιήσῃ σχεδὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ χωρία, πού δείχνουν ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἀποδέχονται τήν οὐσία τῆς πατερικῆς Χριστολογίας⁴². Ὡστόσο ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι, καίτοι ἡ μεθοδολογία αὐτῆ εἶναι διάχυτη στὰ δύο μνημονευθέντα ἔργα του, δὲν ὑπάρχει περιεκτικότερο κείμενο ἀπὸ τὸ παραπάνω πού νά ἐπισημαίνει μὲ τόση σαφήνεια τὴ συμφωνία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μὲ τήν οὐσία τῆς πατερικῆς Χριστολογίας, ἀλλὰ και τήν εἰδοποιὸ διαφορά τῆς Χριστολογίας τους ἀπὸ τὴ χριστολογικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων, πού συνίσταται στὴ διαφορετικὴ ὀρολογία.

Γιὰ νά μπορέσει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου νά τεκμηριώσει τὴν ἄποψή του ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι εἶναι αἰρετικοὶ και ὡς πρὸς τήν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τους ἐπικαλεῖται, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός στό ἔργο του *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, ὅπου κατηγορεῖ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους και τοὺς ἡγέτες τους Διόσκορο και Σεβῆρο ὅτι δέχονται «φυρμό», «σύγχυση» και «ἀνάκραση» τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, και τὰ ἀντιμονοφυσικὰ ἔργα τῶν ἁγίων Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτη και Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητῆ, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ ἄρθρο μας ἡ ἀναφορὰ στὰ ἔργα τῶν

42. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παραπάνω παρατιθέμενο χωρίο βλ. χαρακτηριστικὰ και *Κατά Ἰακωβιτῶν* 23, PG 94, 1448 D· 34, PG 94, 1452 D – 1453 A· 42, PG 94, 1456 A· 44, PG 94, 1456 D· *Περὶ συνθέτου φύσεως, Κατά Ἀκεφάλων*, 2, PG 95, 113 B· 116 AB· 4, PG 95, 117 C· 8, PG 95, 121 C.

δύο αὐτῶν ἀγίων⁴³. Χωρὶς νὰ θέλουμε νὰ ὑπεισέλθουμε στὴ στάση τῶν δύο αὐτῶν Πατέρων ἔναντι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἡ παρατήρηση τοῦ συντάκτη θὰ ἦταν σωστή, ἂν τὸ θέμα τοῦ ἄρθρου μας ἀναφερόταν γενικότερα στὴ στάση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Ἀπὸ τὴ στιγμή ὅμως ποὺ τὸ θέμα μας ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ στὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνό, ὀφείλαμε γιὰ λόγους ἐπιστημολογικούς, καὶ μάλιστα στὰ πλαίσια ἐνὸς ἄρθρου, νὰ περιοριστοῦμε ἀποκλειστικὰ στὸ Δαμασκηνό, γιὰ νὰ ἀναδείξουμε ἀφενὸς ποιά εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ ἔννοια τῆς δογματικῆς ταυτότητας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καὶ νὰ ἀπαντήσουμε ἀφετέρου στὸ ἐρώτημα πῶς εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νὰ τοὺς θεωρεῖ αἰρετικούς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ τοὺς χαρακτηρίζει «ὀρθοδόξους». Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος καὶ βασικὸς σκοπὸς τοῦ ἐν λόγω ἄρθρου. Ἡ μέθοδος τοῦ συντάκτη τοῦ βιβλίου νὰ θέλει νὰ ἐρμηνεύσει τὴ στάση τοῦ Δαμασκηνοῦ ἔναντι τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μὲ βάση τὰ ἀντιμονοφυσικὰ ἔργα προγενέστερων Πατέρων, τοὺς ὁποίους μάλιστα δὲν ἀναφέρει οὔτε κἂν ὑπονοεῖ ἐν προκειμένῳ ὁ Δαμασκηνός, συνιστᾷ κραυγαλέο μεθοδολογικὸ σφάλμα καὶ εἶναι ἐπιστημονικὰ ἀπαράδεκτη. Ἄλλωστε στὸ ἐν λόγω ἄρθρο μας ὑπάρχει ἤδη ἡ κλεῖδα γιὰ τὴν ἐρμηνεία καὶ τὴν κατανόηση τῶν ἀντιαιρετικῶν θέσεων ὄχι μόνο τοῦ ἅγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικότερα ὄλων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅπως ὑπογραμμίζουμε σ' αὐτὸ χαρακτηριστικὰ, «θὰ πρέπει πάντοτε νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι οἱ Πατέρες εἶναι ποιμένες καὶ ὡς ποιμένες δὲν ἐνδιαφέρονται τόσο γιὰ τὶς ἀκριβεῖς ἐπιστημονικὲς ἀναλύσεις ὅσο κυρίως καὶ κατ' ἐξοχίαν γιὰ τὴ διαφύλαξη τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῶν αἱρέσεων. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ στὴν πολεμικὴ τους κατὰ τῶν διαφόρων αἱρέσεων πολλὲς φορὲς δὲν ἐκφράζονται μὲ ἀπόλυτη ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, ὅπως λ.χ. θὰ ἀπαιτοῦσε ἡ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ δεοντολογία. Αὐτὸ ποὺ τοὺς ἐνδιαφέρει πρωτίστως καὶ κυρίως εἶναι ἡ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση τῶν αἱρέσεων καὶ ὄχι ἡ ἀκριβὴς ἐπιστημονικὴ τους προσέγγιση, ὅταν μ' αὐτὴν δὲν ἐξυπηρετοῦνται οἱ ποιμαντικοὶ τους στόχοι. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἀποτελεῖ μιὰ βασικὴ ἀρχή, τὴν ὁποία δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀγνοεῖ κατὰ τὴ μελέτη τῶν πατερικῶν κειμένων κανένας ἐρευνητὴς θεολόγος, προκειμένου νὰ καταλήξει σὲ σω-

43. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 33.

στά συμπεράσματα. Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικό ὅτι τῆ βασική αὐτὴ ἀρχὴ τὴν ὑπογραμμίζει ἤδη ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, παραπέμποντας μάλιστα πρὸς κατοχύρωσή της στοῦ Μ. Βασιλείου. «Ἔτερόν ἐστίν», σημειώνει, «ἡ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας (δηλ. τῆς ὀρθοδόξου πίστεως) ἀντιλογία καὶ ἕτερον ἢ τῆς πίστεως ὁμολογία, καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἀντιλογίας οὐκ ἀνάγκη περὶ τὰς λέξεις ἀκριβολογεῖσθαι τὸν ἀντιλέγοντα, ὡς καὶ ὁ Μέγας φησὶ Βασιλείος, ἐπὶ δὲ τῆς ὁμολογίας ἀκρίβεια διὰ πάντων τηρεῖται καὶ ζητεῖται»⁴⁴. Ἀποτελεῖ λοιπὸν μέγα μεθοδολογικὸ σφάλμα, ὅταν κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας ἐκλαμβάνονται πάντοτε κατ' ἀκρίβεια τὰ ὅσα οἱ Πατέρες λένε κατὰ τῶν αἰρετικῶν, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ σύγχρονες ἐπιστημονικὲς προσεγγίσεις, τὴ στιγμὴ πού οἱ ἴδιοι οἱ Πατέρες διευκρινίζουν ὅτι στὴν ἀντιλογία τους κατὰ τῶν αἰρετικῶν δὲν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὑπάρχει ἀκρίβεια. Ἀκρίβεια «τηρεῖται καὶ ζητεῖται» μόνο κατὰ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως, δηλ. κατὰ τὴ διατύπωση τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει ὅτι οἱ Πατέρες ἀποφεύγουν νὰ κάνουν μερικὲς φορὲς διαπιστώσεις πού θυμίζουν, θὰ λέγαμε, σύγχρονες ἐπιστημονικὲς προσεγγίσεις, ὅπως λ.χ. ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς στοῦ ἀνωτέρω *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του. Ὡστόσο δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωροῦνται οἱ Πατέρες ὡς σύγχρονοι θεολόγοι ἐρευνητὲς πού στόχο ἔχουν ἀπλῶς καὶ μόνο τὴν ἀνάδειξη τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας. Δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει ἓνας τέτοιος στόχος, ὅταν δὲν ἐξυπηρετεῖται ἢ πολὺ περισσότερο ὅταν κινδυνεύει ἢ ἐνότητά τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν δὲν ληφθεῖ σοβαρὰ ὑπ' ὄψη ἡ ποιμαντικὴ αὐτὴ διάσταση καὶ στόχευση τῆς πατερικῆς θεολογίας καὶ δὲν συνειδητοποιηθεῖ ἡ καθοριστικὴ σημασία της κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν αἱρέσεων, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ κατανοηθοῦν σωστὰ οἱ πατερικὲς τοποθετήσεις καὶ διατυπώσεις μὲ ἀντιαιρετικὸ περιεχόμενο»⁴⁵.

Δυστυχῶς ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν ποιμαντικὴ διάσταση τῶν πατερικῶν θέσεων μὲ ἀντιαιρετικὸ περιεχόμενο, καθὼς καὶ τὴ σαφέστατη πατερικὴ διάκριση μεταξύ «ἀντιλογίας» καὶ «ὁμολογίας», ἐπιμένοντας, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πατερικὴ αὐτὴ διάκριση, νὰ ἐκλαμβάνονται κατ' ἀπόλυτη ἀκρίβεια οἱ ἀντιαιρετικὲς διατυπώσεις

44. Βλ. Ἰωάννου Καρμίρη, *Τὰ δογματικά καὶ συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Ι, Ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 378.

45. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 603 ἔξ.

τῶν Πατέρων⁴⁶. Γιὰ νὰ ἐνισχύσει μάλιστα τὴν ἀποψή του παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν *Ὁμολογία Πίστεως* τοῦ ἁγ. Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου καὶ τὴ *Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ* τοῦ ἁγ. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, ποὺ χαρακτηρίζεται ἐπίσης ὡς *Ὁμολογία Πίστεως*, στὰ ὁποῖα οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι κατηγοροῦνται δριμύτατα ὅτι δογματίζουν «σύγχυση», «κράση» καὶ «φυρμό» τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ καὶ εἶναι ὡς ἐκ τούτου αἰρετικοί. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ συντάκτη τοῦ βιβλίου τὰ δογματικὰ αὐτὰ κείμενα ἐπιγράφονται ἢ θεωροῦνται ὡς «Ὁμολογίες Πίστεως», θὰ πρέπει ἐν προκειμένῳ οἱ ἀντιαιρετικὲς διατυπώσεις τῶν δύο αὐτῶν Πατέρων νὰ ἐκληφθοῦν κατ' ἀκρίβεια⁴⁷.

Προφανῶς ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσει σωστὰ ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τὸ ἀνωτέρω παρατιθέμενο κείμενο τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ. Σ' αὐτὸ ὁ ἱερὸς πατὴρ δὲν κάνει τὴ διάκριση μεταξὺ «ἀντιλογίας» καὶ «ὁμολογίας» ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πῶς ἐπιγράφονται τὰ πατερικὰ κείμενα, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τί γίνεται σ' αὐτὰ ἐκ μέρους τῶν Πατέρων, ἂν δηλ. γίνεται «ἀντιλογία» ἢ «ὁμολογία». Καὶ εἶναι γεγονός ὅτι καὶ στὰ δύο παραπάνω δογματικὰ κείμενα, καίτοι ἐπιγράφονται ἢ θεωροῦνται ὡς «Ὁμολογίες Πίστεως», παράλληλα μὲ τὴν «ἐκθεση» ἢ «ὁμολογία» τῆς ὀρθοδόξου πίστεως γίνεται καὶ «ἀντιλογία» κατὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ὅπως ἄλλωστε τὸ ἴδιο συμβαίνει, ὅπως εἶδαμε, καὶ μὲ τὸν ἁγ. Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνὸ στο ἔργο του *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*. Ἡ «ἀκρίβεια» δηλ. ἐν προκειμένῳ ἀναφέρεται μόνο στὴ διατύπωση τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὅπως ἀκριβῶς ἀναφέρει καὶ ὁ ἁγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, καὶ ὄχι κατ' ἀνάγκη καὶ στὴν «ἀντιλογία» κατὰ τῶν αἰρετικῶν.

Ἄν τὰ ὅσα ἀναφέρει κατὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καὶ τῶν ἡγετῶν τους ὁ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς στο ἔργο του *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, ὅπου τοὺς κατηγορεῖ ὅτι δέχονται «φυρμό», «σύγχυση» καὶ «ἀνάκραση» τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ⁴⁸, ἐκληφθοῦν κατ' ἀκρίβεια, ὅπως θέλει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου, τότε πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ δικαιολογήσουμε τὴν «ἀκρίβεια» τῆς κατηγορίας αὐτῆς, τὴ στιγμή ποὺ ὄχι μόνο οἱ ἴδιοι ἀπορρίπτουν καὶ καταδικάζουν ρητὰ τὴ σύγχυση,

46. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 57 ἐξ., 61.

47. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 59 κ.έ.

48. Βλ. PG 94, 993 A: «...οὐ κατὰ φυρμόν ἢ σύγχυσιν ἢ ἀνάκρασιν, ὡς ὁ θεήλατος ἔφη Διόσκορος ...καὶ Σεβήρος, καὶ ἡ τούτων ἐναγῆς συμμορία».

τὴν τροπὴ καὶ τὴν ἀνάκρραση τῶν φύσεων⁴⁹, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαμασκηνὸς σὲ πλεῖστα σημεῖα τῶν ἔργων του δέχεται σαφῶς ὅτι ὁμολογοῦν «τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν»⁵⁰; Σύμφωνα μὲ τὴ μέθοδο ποῦ προτείνει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου θὰ πρέπει νὰ ἀποδεχθοῦμε κατ' ἀκριβεία μόνο τὴν κατηγορία τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐναντίον τους καὶ νὰ ἀγνοήσουμε παντελῶς τόσο τὶς πληθωρικὲς ἐπιστημάνσεις του ὅτι ὁμολογοῦν «τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν», δηλ. ὅτι δὲν δέχονται «σύγχυση», «ἀνάκρραση» καὶ «φυρμὸς» τῶν φύσεων, ὅσο καὶ τὶς δικές τους διαβεβαιώσεις ὅτι ἀπορρίπτουν καὶ καταδικάζουν τὴ σύγχυση, τὴν τροπὴ καὶ τὴν ἀνάκρραση τῶν φύσεων. Ἄν εἶναι ὅμως δυνατὸν μιὰ τέτοια μέθοδος νὰ συνιστᾷ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα! Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ ἡ μέθοδος αὐτὴ ὁδηγεῖ σὲ λογικὸ ἀδιέξοδο καὶ ἐνέχει τὸν κίνδυνο νὰ παρουσιαστῆ ὁ μέγας καὶ ἀκριβὴς δογματολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτὸν καὶ αὐτοαναιρούμενος! Κι' αὐτὸ γιὰτὶ εἶναι ἀσφαλῶς παρὰλογο καὶ ἀντιφατικὸ νὰ ἰσχύουν ταυ-

49. Βλ. τὴν ἐμφαντικὴ δήλωση τοῦ Διοσκόρου στὴ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο: «Οὔτε σύγχυσιν λέγομεν οὔτε τομὴν οὔτε τροπὴν. Ἀνάθεμα τῷ λέγοντι ἢ σύγχυσιν ἢ τροπὴν ἢ ἀνάκρρασιν» (ACO II, 1, 1, 112), καὶ ὅσα ἀναφέρει ὁ ἴδιος στὴν *Ἐπιστολὴ τοῦ Πρὸς Σεκουνδίνου* γιὰ τὴ διπλὴ ὁμοουσιότητα τοῦ σαρκωμένου Λόγου (R. Y. Ebied - L. R. Wickham, «A Collection of unpublished Letters of Timothy Aelurus», στὸ *Journal of Theological Studies* 21[1970], σ. 337, 360), καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἀποσπάσματα ποῦ διασώζει ὁ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Σεβήρου *Πρὸς Σόλωνα* (*Κατὰ Μονοφυσιτῶν*, PG 86, 1845 D: «Τὰ ἐξ ὧν ὁ Ἐμμανουὴλ ὑφεστήκει καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐ τέτραπται, ὑφέστηκε δὲ ἐν τῇ ἐνώσει καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει θεωρούμενα») καὶ ἀπὸ τὸ Β' Λόγο τοῦ *Πρὸς Ἰωάννην τὸν Γραμματικόν* (ὅπ. παρ., PG 86, 1848 A: «Καὶ τῶν ἐξ ὧν ἡ ἔνωσις μενόντων ἀμειώτων καὶ ἀναλλοιώτων, ἐν συνθέσει δὲ ὑφεστώτων, καὶ οὐκ ἐν μονάσιν ἰδιοσυστάτοις... Καὶ ὡς τὰ ἐξ ὧν εἷς Χριστὸς ἐν τῇ συνθέσει, τελείως καὶ ἀμειώτως ὑφέστηκεν»), καθὼς καὶ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Σεβήρου ποῦ διασώζει ὁ μοναχὸς Εὐστάθιος (*Ἐπιστολὴ πρὸς Τιμόθεον Σχολαστικόν, περὶ δύο φύσεων κατὰ Σεβήρου*, PG 86, 912 CD: «Τὸ γὰρ ἐκ δύο τινῶν συνενηγεμένον, οὔτε τὰ ἐξ ὧν συνετέθη συνέχεεν... Τῶν μὲν ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστὸς μενόντων ἀμειώτων καὶ ἀναλλοιώτων, ἐν συνθέσει δὲ ὑφεστώτων»). Ἀναλυτικὰ γιὰ τὴ στᾶση τοῦ Σεβήρου βλ. Ἰ. Θ. Νικολόπουλου, *Ἡ Χριστολογία τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ὄρος τῆς Χαλκηδόνος* (Διδακτορικὴ Διατριβή), Θεσσαλονίκη 2002, σ. 89 κ.έ.· 93 κ.έ.· 249 κ.έ.

50. Βλ. *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* 34, PG 94, 1452 D. Βλ. ἐπίσης ὅπ. παρ., 23, PG 94, 1448 D· 42, PG 94, 1456 A· 44, PG 94, 1456 D· *Περὶ συνθέτου φύσεως, Κατὰ Ἀκεφάλων*, 2, PG 95, 116 AB· 4, PG 95, 117 C· 8, PG 95, 121 C· *Περὶ τῶν ἐν τῷ Χριστῷ δύο θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν καὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν ιδιωμάτων· ἐξ ἐπιδρομῆς δὲ καὶ περὶ δύο φύσεων καὶ περὶ μιᾶς ὑποστάσεως* 28, PG 95, 164 D.

τόχρονα και τὰ δύο πού ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὁ Δαμασκηνὸς γιὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους. Ἦ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέχονται «σύγχυση», «ἀνάκραση» καὶ «φυρμό» τῶν φύσεων, ὅποτε ἀρνοῦνται τὴ φυσικὴ τους διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση, ἢ, ἂν ὁμολογοῦν «τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν», δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δέχονται «σύγχυση», «ἀνάκραση» καὶ «φυρμό». Ποιὰ λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ λύση σ' αὐτὸ τὸ ἀδιέξοδο; – Δὲν ὑπάρχει κατὰ τὴν ταπεινὴ μας γνώμη ἄλλη λύση ἀπὸ αὐτὴν πού προσφέρει μὲ τὴν ἐπισήμανσή του ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, στηριζόμενος στὸν Μ. Βασίλειο: ὅταν δηλ. πρόκειται γιὰ «ἀντιλογία» κατὰ τῶν αἵρετικῶν, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει ἀκριβεία στὶς λεκτικὲς διατυπώσεις. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἡ κατηγορία πού ἀπευθύνει ὁ Δαμασκηνὸς στοὺς ἡγέτες τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὅτι δέχονται σύγχυση, ἀνάκραση καὶ φυρμὸ τῶν φύσεων, δὲν ἀποδίδει κατ' ἀκριβεία αὐτὸ πού πίστευαν οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ αὐτὸ πού συνεπάγεται, ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ὀρθοδόξων προϋποθέσεων τῆς διακρίσεως τῶν ὄρων «φύσις» καὶ «ὑπόστασις», ἢ ἀπὸ μέρους τους ἄρνηση τῶν δυοφυσικῶν διατυπώσεων τοῦ Ὁροῦ τῆς Χαλκηδόνας καὶ κατ' ἐπέκταση ἢ ἀπόρριψη τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Κι' αὐτὸ τὸ κάνει ὁ Δαμασκηνὸς, γιὰ τὸ στόχος του εἶναι ποιμαντικὸς: Θέλει νὰ προφυλάξει τὸ ὀρθόδοξο ποιμνιο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἄλλωστε ἔγραψε τὴν *Ἐκδοσὴ ἀκριβῆ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς ὀλίσθησης στὴν αἵρεση. Ὅπως τονίσαμε ἤδη στὸ ἐν λόγω ἄρθρο μας, «Ὁ Δαμασκηνὸς δὲν ἐνδιαφέρεται ἐν προκειμένῳ νὰ ἀναλύσει ἐπιστημονικὰ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δηλώσεων ἢ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Διοσκόρου καὶ τοῦ Σεβήρου τὴ χριστολογικὴ διδασκαλία τους, ὅπως κάνει σήμερα ἡ ἐπιστῆμη τῆς θεολογίας. Γι' αὐτὸν τὸ κριτήριό τῆς ἀξιολογήσεως τοῦ Διοσκόρου, τοῦ Σεβήρου, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν Ἀντιχαλκηδονίων, εἶναι ὅτι δὲν δέχονται τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο καὶ τὸν Ὁρο της, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸ «ἀσυγχύτως» καὶ «ἀτρέπτως» τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων στὸ Χριστό. Αὐτὸ ἀκριβῶς δίνει κάθε δικαίωμα στὸ Δαμασκηνὸ νὰ τοὺς κατηγορεῖ ὅτι ἀρνοῦνται τὴν ἀσύγχυτη καὶ ἀτρέπτη ἔνωση τῶν δύο φύσεων καὶ ὅτι δέχονται ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀνάκραση καὶ τὸ φυρμὸ τους, καὶ ἅς ὑποστηρίζουν οἱ ἴδιοι ὅτι ἀπορρίπτουν τὴ «σύγχυση» καὶ τὴν «τροπή». Πρόκειται ὅμως γιὰ μιὰ κατηγορία, τὴν ὁποία τοὺς ἀποδίδει κατὰ συνεκδοχὴν, μὲ βάση τὸ ἀνωτέρω σκεπτικὸ καὶ ὄχι μὲ βάση τὴν ἔρευνα πού τυχὸν ἔκανε ὁ ἴδιος σὲ πηγαῖα κείμενα εἴτε τοῦ Διοσκόρου εἴτε τοῦ Σεβήρου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Δὲν τὸν ἐνδιέφερε ἄλλωστε μιὰ τέτοιου

εἶδους ἔρευνα, γιατί ὁ στόχος του ἐν προκειμένῳ εἶναι πολεμικός καὶ ποιμαντικός. Θέλει νὰ προφυλάξει τὸ ὀρθόδοξο ποίμνιο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῶν ἀρνητῶν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἐν προκειμένῳ, ἂν ἡ Χριστολογία τους καθ' ἑαυτὴν εἶναι αἰρετικὴ ἢ ὀρθόδοξη. Γι' αὐτὸν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι, ἀφοῦ δὲν δέχονται τὴν οἰκουμενικὴ ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, εἶναι αἰρετικοί»⁵¹. Ἄν δὲν συνειδητοποιήσουμε αὐτὸ τὸ κριτήριον ἀξιολόγησης τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ἐκ μέρους τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ, δὲν πρόκειται νὰ κατανοήσουμε καὶ νὰ ἐρμηνεύσουμε σωστὰ τὶς διάφορες δηλώσεις του ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτοὺς καὶ παρουσιάζονται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀντιφατικὲς καὶ ἀλληλοαποκλειόμενες μεταξύ τους.

Κατόπιν τούτων δικαίως οἱ δύο ἀείμνηστοι καθηγητὲς Ἰω. Καρμίρης καὶ π. Ἰω. Ρωμανίδης, ὅπως ἀναφέραμε ἤδη στὸ ἐν λόγω ἄρθρο μας, ὑπογραμμίζουν τὴν ὀρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὡς πρὸς τὴν οὐσία τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, μὲ ἀποτέλεσμα μάλιστα ὁ π. Ἰω. Ρωμανίδης νὰ φτάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ κάνει λόγο γιὰ «Χαλκηδόνιους καὶ Μὴ-Χαλκηδόνιους ὀρθοδόξους»⁵².

Γιὰ τὸ συντάκτη ὁμως τοῦ βιβλίου οἱ σχετικὲς τοποθετήσεις τῶν ἀνωτέρω δύο καθηγητῶν, ποὺ διέθεταν μάλιστα πανορθόδοξως ἐγνωσμένο ὀρθόδοξο φρόνημα καὶ διεθνὲς ἐπιστημονικὸ κύρος, συνιστοῦν «ἐπιφανειακὲς ἐκτιμήσεις» καὶ δὲν ἔχουν ὡς ἐκ τούτου καμιά ἀπολύτως ἀξία, γιατί εἶναι προϊόντα μόνον ἐνός «πρωῖμου ἐνθουσιασμοῦ» γιὰ τὴν ἔνωση μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ Μὴ-Χαλκηδονίων καὶ τίποτε περισσότερο⁵³! Ἔτσι ἀξιολογεῖ λ.χ. ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τὴ σημαντικότερη δήλωση τοῦ ἐνός ἐκ τῶν δύο διαπρεπῶν ὀρθοδόξων δογματολόγων, τοῦ καθηγητῆ Ἰω. Καρμίρη, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ προηγουμένως μελέτησε, ὅπως τόνισε ὁ ἴδιος, τὰ σχετικὰ κείμενα ὄχι μόνον τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ τῶν ἡγετῶν τῶν Μὴ-Χαλκηδονίων, κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι «δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ διαφορά μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ Μὴ-Χαλκηδονίων ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐσία τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, καθ'

51. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 603.

52. Βλ. J. S. Romanides, «St. Cyril's "One physis or hypostasis of God the Logos incarnate" and Chalcedon», στὸ *The Greek Orthodox Theological Review* 10 (1965), σ. 82 ἔξ.

53. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 37, 81.

ὅσον ὅλοι δέχονται τὴ διδασκαλία τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Ὑπάρχει διαφορὰ μόνο ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀρολογία καὶ τὴ διατύπωση αὐτοῦ τοῦ δόγματος»⁵⁴. Ἄς κρίνει ἐν προκειμένῳ μόνος του ὁ νοήμων καὶ καλοπροαίρετος ἀναγνώστης, ἂν τὸ ἐπιστημονικὸ συμπέρασμα, στὸ ὁποῖο κατέληξε ὁ καθηγητὴς Ἰω. Καρμίρης, εἶναι προῖον «πρωΐμου ἐνθουσιασμοῦ» γιὰ τὴν ἔνωση Ὁρθοδόξων καὶ Μὴ-Χαλκηδονίων, ὅπως θέλει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου, καὶ ὄχι προῖον νηφάλιας καὶ ἐνδελεχοῦς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, ὅπως τονίζει σαφῶς ὁ καθηγητὴς Καρμίρης. Ἐξ ἄλλου ὅσον ἀφορᾷ στὸ μακαριστὸ καθηγητὴ π. Ἰω. Ρωμανίδη, θὰ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ γνωρίζει ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου ὅτι ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦταν ἐνθουσιώδης ὑπέρμαχος καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς πρωτεργάτες τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τοὺς Μὴ-Χαλκηδονίους, οὐδέποτε μετακινήθηκε ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς του θέσεις σχετικὰ μὲ τὴ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ἀλλὰ ἔμεινε πιστὸς σ' αὐτὲς μέχρι τὸν θάνατό του, ὅπως φαίνεται ἤδη ἀπὸ τὸ ἠλεκτρονικὸ δημοσίευσμά του μὲ τίτλο «*Συνωμοσία;*», Ἀθῆναι 1999, μὲ τὸ ὁποῖο ἀπαντᾷ στὸ κείμενο τοῦ Ἀρχιμ. Γεωργίου, Ἡγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, μὲ τίτλο «*Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δὲν ἦσαν καὶ δὲν εἶναι ὀρθόδοξοι. Ἀπάντησις εἰς ἀνορθόδοξον ἄποψιν τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου*»⁵⁵, πὺν στὴν ἀρχὴ κυκλοφόρησε ἀνώνυμα, ἀλλὰ στὴ συνέχεια δημοσιεύθηκε ἐπώνυμα καὶ μὲ ἐλαφρῶς τροποποιημένο ὑπότιτλο στὸ περιοδικὸ *Κοινωνία*⁵⁶.

δ) Ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία.

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς δογματικῆς ταυτότητας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καὶ τὴν ὑπογράμμιση τῆς «ὀρθοδοξίας» τους κατὰ τὸν ἁγ. Ἰωάννη

54. Βλ. «DISCUSSION: Concerning the paper of Professor Karmiris», στὸ *The Greek Orthodox Theological Review* 10 (1965), σ. 75. Βλ. καὶ P. Gregorios - W. H. Lazareth - N. A. Nissiotis, ὅπ. παρ., σ. 43.

55. Βλ. τὸ δημοσίευμα αὐτὸ στὸ site τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη στὸ Internet (<http://www.romanity.org>).

56. Βλ. Ἀρχιμ. Γεωργίου, Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, «Οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δὲν ἦσαν καὶ δὲν εἶναι ὀρθόδοξοι. Ἀπάντησις εἰς μελέτην τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου ὑποστηρίζοντος τὴν ἀντίθετον ἄποψιν», στὸ *Κοινωνία* 42 (1999), τευχ. 2, σ. 127-135· τευχ. 3, σ. 253-262.

τὸ Δαμασκηνό, αἰσθανθήκαμε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐν λόγω ἄρθρο μας καὶ στὸ ἐρώτημα πῶς νοεῖται αὐτὴ ἡ «ὀρθοδοξία» ποὺ ἀποδίδει στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ὁ Δαμασκηνὸς καὶ τί σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει κατ' αὐτὸν μὲ τὴν Ὁρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀπάντηση ποὺ δώσαμε στὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα εἶναι ὅτι ἡ «ὀρθοδοξία» αὐτὴ ὡς περιοριζόμενη ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὴν οὐσία τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος ἔχει γιὰ τὸ Δαμασκηνό ἀπλῶς ἰδεολογικὸ χαρακτήρα καὶ δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν πραγματικὴ Ὁρθοδοξία, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπλὴ ἰδεολογία ἀλλὰ κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία. Ἄν δὲν ὑπάρχει, ὅπως τονίσαμε, αὐτὴ ἡ ἐκκλησιολογικὴ διάσταση τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία, ποὺ περιορίζεται ἀπλῶς στὴν οὐσία τοῦ δόγματος, δὲν φτάνει κατὰ τὸ Δαμασκηνό, προκειμένου νὰ θεωρεῖται κάποιος Ὁρθόδοξος. Ἡ κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία εἶναι κατ' αὐτὸν ποὺ δίνει στὴν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία τὴν πληρότητα καὶ τὸ ἀγιοπνευματικὸ περιεχόμενο τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ὁρθοδοξίας. Καὶ ἡ θέση μας αὐτὴ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ἀυθαίρετη, ἀλλὰ τεκμηριώνεται στὸ γεγονός ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους χαρακτηρίζει καὶ ἄλλες δύο ομάδες αἰρετικῶν, τοὺς Ἰκέτες καὶ τοὺς Αὐτοπροσκόπτες, ὡς «ὀρθοδόξους», καὶ μάλιστα τοὺς Αὐτοπροσκόπτες ὡς κατὰ πάντα «ὀρθοδόξους»⁵⁷. Ὡστόσο ὁ λόγος ποὺ τοὺς θεωρεῖ αἰρετικούς εἶναι ἀπολύτως σαφής: γιὰ κάποιον δηλ. συγκεκριμένο λόγο διαφοροποιήθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἔπαψαν νὰ ἔχουν κοινωνία μαζί της, χωρὶς ὅμως νὰ ἀρνοῦνται τὴν οὐσία τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Ἡ ἐκκλησιολογικὴ αὐτὴ θεώρηση τῶν αἱρέσεων ἀπὸ τὸ Δαμασκηνό γίνεται ἰδιαίτερα σαφής κατὰ τὴν περιγραφή τῆς αἱρέσεως τῶν Αὐτοπροσκοπτῶν: «Αὐτοπροσκόπται· πάντα μὲν ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες, ἀδεῶς δὲ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ κοινωνίας σφᾶς αὐτοὺς προφάσεώς τινος εὐτελοῦς ἔνεκα ἀποκόπτοντες»⁵⁸.

Δυστυχῶς καὶ τὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ ἄρθρου μας ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τὸ παρανόησε πλήρως, χαρακτηρίζοντάς το ὡς «θεολογικὸ τέχνασμα», «καινοφανὴ θεολογικὴ ἀποψη» καὶ «θεωρία» δική μας⁵⁹, χωρὶς νὰ προβληματίζεται καθόλου πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ Δαμασκηνὸς ἀπὸ τὴ μιά

57. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 605.

58. Βλ. *Περὶ αἱρέσεων* 100, PG 94, 761 B.

59. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 72, 83. Βλ. καὶ Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου Καψάνη, Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους, «Καινοφανεῖς θεολογικὲς ἀπόψεις ἐν ὄψει τῶν διαλόγων», στὸ περιοδ. *Παρακαταθήκη* 43 (2005), σ. 3, 5.

μεριά να θεωρεί τους παραπάνω αίρετικούς (τους Άντιχαλκηδόνιους, τους Ίκέτες και τους Αυτόπροσκόπτες) ως πράγματι αίρετικούς, ώστε να τους εντάσσει στο *Περί αίρέσεων* έργο του, και από την άλλη να τους χαρακτηρίζει «όρθοδόξους», και μάλιστα τους Αυτόπροσκόπτες ως κατά πάντα «όρθοδόξους». Με τα όσα υποστηρίζει σχετικά με το θέμα αυτό στο βιβλίο του υποτιμά την εκκλησιολογική διάσταση της Όρθοδοξίας ή την εκκλησιολογική θεώρηση των αίρέσεων εκ μέρους των Πατέρων, ενώ παράλληλα εξαιρεί την ιδεολογική σημασία του όρθοδόξου δόγματος ως κριτήριο της Όρθοδοξίας, με αποτέλεσμα να ταυτίζει επικίνδυνα την εκκλησιαστική με την ιδεολογική όρθοδοξία⁶⁰. Άν ίσχυε απόλυτα ή άποψη του ότι «Τό “έκκλησιολογικό” κριτήριο αποκτά ισχύ χάρις στο Όρθόδοξο δόγμα, τό όποιο προϋποθέτει»⁶¹, τότε θα έπρεπε οί άγιοι Γρηγόριος Νύσης και Αύγουστίνος, πού διατύπωσαν, ως γνωστόν, κάποιες έσφαλμένες δογματικές διδασκαλίες, να μη θεωρούνται άγιοι και μεγάλοι Πατέρες της Έκκλησίας! Άν όμως, παρά τις δογματικές αποκλίσεις τους, θεωρήθηκαν και θεωρούνται μεγάλοι άγιοι της Έκκλησίας, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι βρίσκονταν πάντοτε, ανεξάρτητα από τις δογματικές άστοχίες τους, σε πλήρη κοινωνία με την Έκκλησία. Έπειτα θα πρέπει πάντοτε να έχουμε υπόψη μας ότι και ο διάβολος και ο απόστολος Πέτρος όμολόγησαν ουσιαστικά τό ίδιο πράγμα σχετικά με τό πρόσωπο του Ίησού, ότι είναι δηλ. «ό Υιός του Θεού του υψίστου»⁶² ή «ό Υιός του Θεού του ζώντος»⁶³, πράγμα τό όποιο μάλιστα άρνούνταν οί Ίουδαίοι. Ωστόσο ή όμολογία τους δέν είχε την ίδια σημασία και προοπτική. Η όμολογία του διαβόλου είχε άπλώς ιδεολογικό χαρακτήρα, περιοριζόμενη αποκλειστικά και μόνο στην άναγνώριση εκ μέρους του αυτού πού πράγματι ήταν ο Ίησούς, γεγονός όμως πού δέν μπορούσε να έχει για τόν ίδιο καμιά σωτηριολογική σημασία, ενώ ή όμολογία του άποστόλου Πέτρου, ως έκφραση πίστης, υπακοής και αγάπης στο πρόσωπο του Χριστού, είναι ή βάση (ή πέτρα), πάνω στην όποια οίκοδομήθηκε και ζει ή Έκκλησία.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα ποιά είναι ή βαθύτερη δογματική σημασία της διακρίσεως μεταξύ ιδεολογικής και εκκλησιαστικής Όρθο-

60. Βλ. όπ. παρ., σ. 63 κ.έ.

61. Βλ. όπ. παρ., σ. 66.

62. Βλ. *Ματθ.* 8, 29· *Μάρκ.* 5, 1· *Λουκ.* 8, 28.

63. Βλ. *Ματθ.* 16, 20.

δοξίας θὰ παραθέσουμε ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ ἙΑπαντα τοῦ Γ. Τερτσέτη, ποὺ ἀναφέρεται στὴ συνομιλία ἐνὸς Ἑλληνα βοσκοῦ μ' ἓναν Ἑγγλο περιηγητὴ, καὶ θὰ τὴ σχολιάσουμε συνοπτικά. Γράφει λοιπὸν ὁ Τερτσέτης: «Κατὰ τὰ 1820, ἓνας βοσκὸς τῆς Ἑλλάδος ἔβροσκε τὸ κοπάδι του εἰς τὰ πράσινα χορτάρια· καθήμενος εἰς τὸ πεζούλι μικρῆς ἐκκλησίας, πότε ἔπαιζε τὴ φλογέρα του, πότε ἐσφύριζε εἰς τὰ ἀρνιά του. Κατὰ τύχην, περιδιαβάζοντας, ἐπέρασεν ἐκεῖθεν φιλέρημος Ἑγγλος περιηγητής, εἶδε τὸ βοσκό, τὸν πλησίασε, ἐχαιρετήθησαν· ἔπειτα τοῦ λέγει, ὁ περιηγητής, τί πιστεύεις; Ὁ βοσκός, ὑψώνοντας τὴν μαγκούρα του καὶ κτυπώντας τὸν τοῖχο τῆς ἐκκλησίας ἀποκρίνεται: –«Ὁ,τι πιστεύει ἐτούτη». –«Καὶ τί πιστεύει ἐτούτη;» τοῦ λέγει μὲ χαμόγελο ὁ περιηγητής. –«Ὁ,τι πιστεύω ἐγώ» (ἀπάντησε ὁ βοσκός)⁶⁴. Ἐν περιμέναμε ἀπὸ τὸν ἀγράμματο βοσκὸ νὰ ἀναπτύξει ἰδεολογικὰ τὸ πιστεύω του, πιθανότατα θὰ μᾶς φαινόταν ἡ Ἀρειανὸς ἢ Πνευματομάχος ἢ Νεστοριανὸς ἢ Μονοφυσίτης ἢ καὶ ὅλα αὐτὰ μαζί, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα, γιὰτὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ γνώριζε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας παρὰ μόνον «Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον» καὶ ἀναστάντα. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἔσωσε τὴν ὀρθοδοξία του εἶναι ὄχι τὸ ἰδεολογικὸ του πιστεύω, ἀλλὰ ἡ πλήρης ταῦτίσή του μὲ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, δηλ. ἡ κοινωνία του μὲ τὴν Ἐκκλησία. Ἄλλωστε, ἂν κάνομε μιὰ δημοσκόπηση μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, συμπεριλαμβανομένων μάλιστα καὶ μοναχῶν καὶ κληρικῶν, ζητώντας τους νὰ ἀπαντήσουν ἀκόμη καὶ σὲ βασικὰ δογματικὰ ἐρωτήματα, εἶναι βέβαιο ὅτι πολλοί, ἂν ὄχι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν, θὰ δώσουν αἰρετικὲς ἀπαντήσεις. –Τί εἶναι αὐτὸ λοιπὸν ποὺ σώζει τὴν ὀρθοδοξία τους καὶ τοὺς κάνει νὰ εἶναι μέλη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας; –Τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ κοινωνία τους μὲ τὴν Ἐκκλησία. Κατὰ συνέπεια εἶναι περισσότερο ἀπὸ σαφὲς ὅτι δὲν ταυτίζεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὀρθοδοξία μὲ τὴν ἰδεολογική, οὔτε ἐκφράζεται ἀπαραίτητα μέσα ἀπὸ ἓνα ἀπολύτως ἀκριβὲς ὀρθόδοξο ἰδεολογικὸ πιστεύω, ὥστε «τὸ “ἐκκλησιολογικὸ” κριτήριον» νὰ «ἀποκτᾷ ἰσχύ χάρις στὸ Ὁρθόδοξο δόγμα, τὸ ὁποῖο προϋποθέτει», ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου. Ἀντίθετα, ἡ κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία εἶναι, χάρις στὴν ὁποία ἡ ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία, ὅπως τόνισαμε καὶ στὸ ἐν λόγω

64. Βλ. Γ. Τερτσέτη, ἙΑπαντα, τόμ. 2 (Λόγοι καὶ δοκίμια), ἀναστήλωσε Γ. Βαλέτας, Ἐκδόσεις «Πηγῆς», Ἀθῆναι 1953, σ. 96 ἐξ.

ἄρθρο μας, ἀποκτᾶ τὴν πληρότητα καὶ τὸ ἀγιοπνευματικὸ περιεχόμενον τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ὁρθοδοξίας⁶⁵. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτῆ, ὅπως φάνηκε ἤδη ἀπὸ ὅσα εἶπαμε παραπάνω, ἡ κοινωνία καὶ ἡ πλήρης ταύτιση μὲ τὴν Ἐκκλησία εἶναι πού συνιστᾶ τὸ οὐσιῶδες κριτήριον τῆς Ὁρθοδοξίας μέσα στὴν ὀρθόδοξη παράδοση καὶ τὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ καὶ αὐτὴ εἶναι ἐκείνη, χάρις στὴν ὁποία σωζόμαστε, καὶ ὄχι ἡ ιδεολογικὴ ὀρθοδοξία.

Ἄντι ἐπιλόγου

Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπισημάνουμε κι' ἄλλες δογματικὲς ἢ ἱστορικο-δογματικὲς ἀστοχίες καὶ ἀντιφάσεις πού ὑπάρχουν στὸ ἐν λόγω βιβλίον καὶ φανερώνουν ἔκδηλη ἀδυναμία κατανόησης δογματικῶν κειμένων, ὅπως ἡ θεώρηση τῆς ἐκφράσεως «ἐκ δύο φύσεων», πού χαρακτηρίζει τὸν Χριστό, δηλ. μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση, ὡς ἀντιευτυχιανικῆς ἀφενὸς⁶⁶ καὶ εὐτυχιανικῆς ἀφετέρου⁶⁷, ἢ ἡ ἄρνηση τῆς δογματικῆς ἰσοδυναμίας τῶν δυοφυσιτικῶν ἐκφράσεων «ἐκ δύο φύσεων», «δύο φύσεις» καὶ «ἐν δύο φύσεσι»⁶⁸, τὴν ὁποία μάλιστα, ἀκολουθώντας τοὺς Πατέρες τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁶⁹, ἐπανειλημμένως τονίζει ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός⁷⁰, ἢ ἀκόμη ἡ δογματικὴ σημασία τῶν πατερικῶν ἐκβολῆσεων κατὰ τὶς συνεδρίες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁷¹ κ.ἄ., ἀλλὰ οἱ ἐπισημάνσεις αὐτὲς ἐκφεύγουν τῶν στενῶν ὁρίων μιᾶς βιβλιοκριτικῆς μελέ-

65. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 606.

66. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 33.

67. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 48 ἔξ., ὑποσ. 66.

68. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 46 κ.ἑ., 81 ἔξ.

69. Βλ. Ζ' καὶ Η' Ἀναθεματισμοὺς τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς συνόδου (ACO IV, 1, 242), ὅπου πέρα ἀπὸ τὴ δογματικὴ ἰσοδυναμία τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν, ἐπισημαίνεται καὶ ὁ κίνδυνος αἰρετικῆς κατανόησής τους, τὸν ὁποῖο στοχεύει μὲ τὶς διευκρινίσεις τῆς νὰ ἀποτρέψει ἡ Σύνοδος.

70. Βλ. Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως 2, PG 94, 793 A· 47, PG 94, 989 A· 48, PG 94, 997 B· 78, PG 94, 1109 CD· 80, PG 94, 1116 A· Κατὰ Ἰακωβιτῶν 14, PG 94, 1444 B - 1445 A· 21, PG 94, 1448 B· 43, PG 94, 1456 BC· 78, PG 94, 1473 C· 89, PG 94, 1485 D· Περὶ συνθέτου φύσεως, Κατὰ Ἀκεφάλων, 1-2, PG 95, 113 B· 9, PG 95, 124 B· Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν καὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων - ἐξ ἐπιδρομῆς δὲ καὶ περὶ δύο φύσεων καὶ περὶ μιᾶς ὑποστάσεως 8, PG 95, 137 AB.

71. Βλ. ὅπ. παρ., σ. 53.

της, πού στόχο ἔχει ταυτόχρονα καί τήν ἀπάντηση στίς παρανοήσεις καί διαστρεβλώσεις ὄχι μόνο δικῶν μας σαφῶς ἐκπεφρασμένων θέσεων, ἀλλά καί συναφῶν δογματικῶν πατερικῶν κειμένων.

Ἐλπίζουμε οἱ ἀνωτέρω ἐπισημάνσεις τῆς μελέτης μας νά κατανοηθοῦν σωστά καί νά μὴν ὑπάρξουν περαιτέρω παρανοήσεις καί διαστρεβλώσεις, γιατί ἔτσι δὲν μπορεῖ νά προχωρήσει ἐποικοδομητικά καί ἀποτελεσματικά οὔτε ὁ θεολογικὸς διάλογος μὲ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους οὔτε καί ὁ σχετικὸς μ' αὐτὸν ἐνδοορθόδοξος διάλογος· ἐκτὸς βέβαια κι' ἂν αὐτὸ ἐπιθυμεῖ ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου. Δόξα τῷ Θεῷ ὅμως πού ὑπάρχουν καί θὰ ὑπάρχουν πάντοτε μέσα στὴν Ἐκκλησία φωτισμένοι ποιμένες πού χειρίζονται τὰ θέματα τοῦ θεολογικοῦ αὐτοῦ διαλόγου μὲ σύνεση καί ὑψηλὸ αἶσθημα εὐθύνης, κατανοώντας σωστά τὰ σχετικά δογματικά κείμενα καί τὶς ἀντίστοιχες θεολογικὲς θέσεις, μὲ ἀποτέλεσμα ὅ,τι καί νά πεῖ κανεὶς στὰ πλαίσια τοῦ ἐνδοορθόδοξου διαλόγου νά μὴν μπορεῖ οὔτε νά ἀναχαιτίσει τὸ διάλογο αὐτό, πού ξεκίνησε καί διεξάγει ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία της μὲ πανορθόδοξες ἀποφάσεις, οὔτε ὅμως καί νά τὸν προωθήσει ἀπερίσκεπτα, ὥστε νά διακινδυνεύσει ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Κλείνοντας λοιπὸν θὰ θέλαμε νά κάνουμε ἔκκληση στὸ συγγραφέα τοῦ βιβλίου νά μὴν ταράσσειται πνευματικά, ἀγωνιώντας ἀδικαιολόγητα γιὰ ἐπιστημονικὰ θέματα σχετικὰ μὲ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους, ἀλλὰ νά εἰρηνεύει ἐν ἑαυτῷ, ἔχοντας περισσότερη ἐμπιστοσύνη στὴν Ἐκκλησία ἀπὸ ὅ,τι ἔχει στὸν ἑαυτό του. Τέλος, ἐξ ἀφορμῆς τῆς συγγραφικῆς ιδιοτυπίας τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου, τοῦ ὁποίου ἄλλος εἶναι ὁ φερόμενος ὡς συγγραφέας καί ἄλλος ὁ πραγματικὸς συντάκτης του, ὀφείλουμε νά ἐπισημάνουμε ὅτι θὰ πρέπει νά προσέχουμε σὲ ποιά θεολογικὰ κείμενα πού θέλουν νά ἔχουν ἐπιστημονικὲς ἀξιώσεις βάζουμε τὴν ὑπογραφή μας, γιατί εἶναι πολὺ εὐκόλο νά ἐκτεθεῖ κανεὶς, ὅταν ἐμπιστεύεται τὴ συνταξὴ τῶν κειμένων αὐτῶν σὲ πρόσωπα πού δὲν ἔχουν τὶς ἀπαραίτητες πρὸς τοῦτο ἱστορικοφιλολογικὲς καί θεολογικὲς προϋποθέσεις.